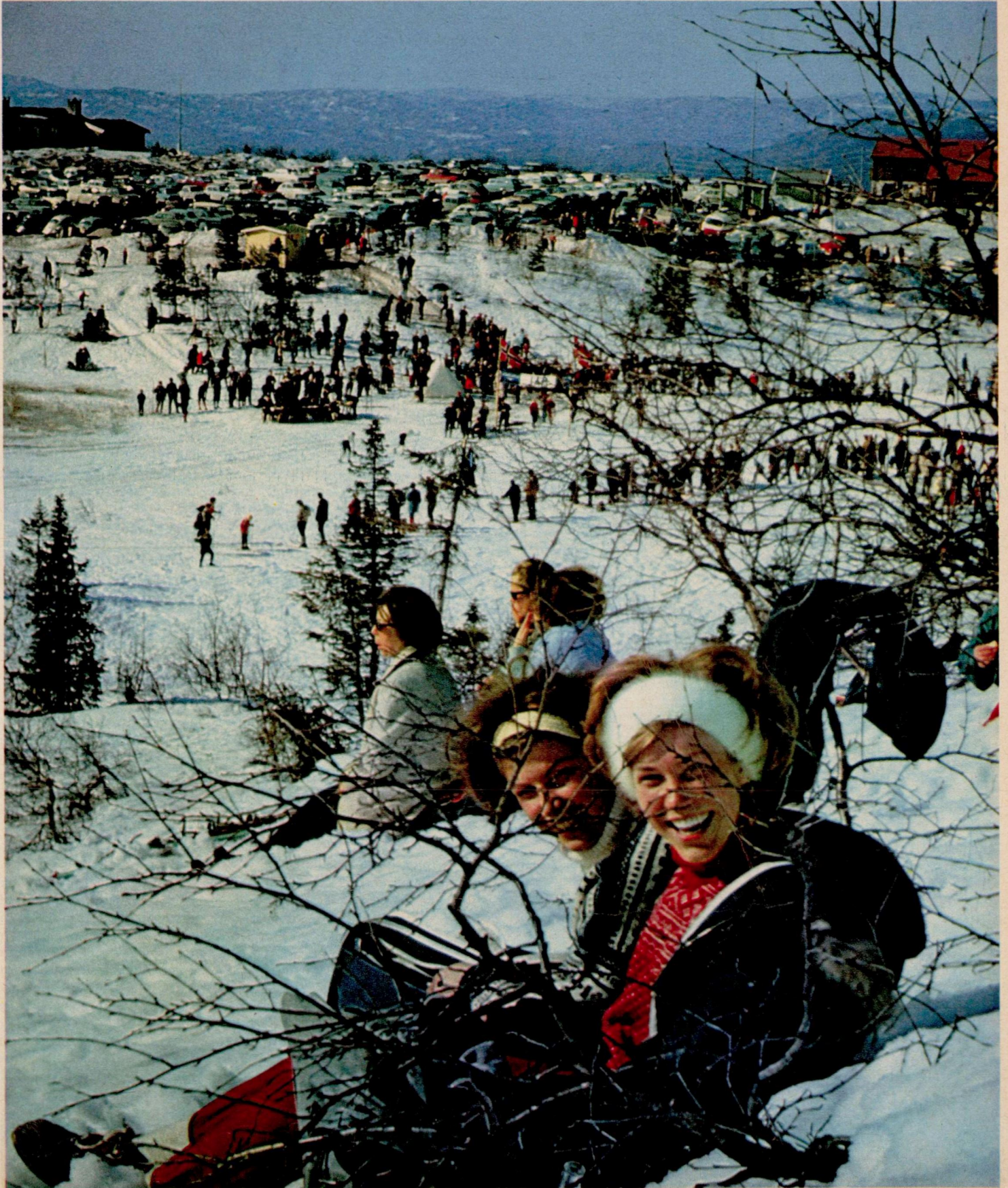

Samvirke

NR. 16, 1966, 15. SEP.

På sydskråningerne af Lifjell har der allerede i en årrække udfoldet sig et vældigt friluftsliv, som forsidebilledet viser. Tre store fjeldområder i det sydlige Norge er for tiden inde i en planlægning af store dimensioner – læs herom i artiklen, der begynder side 15.

VITALITET

VELVÆRE OG ENERGI...

... er nødvendig for denne husmoder, der klarer dagens arbejde med et smil

hendes omgangskreds betragter hende som alle tiders charmerende og glade værtinde

næste morgen hygger hun om familien altid frisk og veloplagt takket være SAMARIN.

Det er en tilværelse, der kræver vitalitet og overskud af energi - og det går fint - med et glas SAMARIN 2 gange daglig. Det skulle De også prøve. - Den friske velsmagende SAMARIN bør også være med i Deres hverdag - perlende og boblende bringer SAMARIN velværet og vitaliteten ind i organismen - snyd ikke Dem selv - hold Dem i fin form - køb SAMARIN i dag!

CEDERROTHS

FOR
75
ÅR SIDEN

GÖSTA BERLINGS SAGA

modtages som et makværk

Ubliid forfatter-debut for
Selma Lagerlöf

1891. Stakkels den, der er dum. Det er synd for ham, hvor han end hører hjemme. Men mest synd er det for den, der er dum, og som bor i Värmland.

Med denne salut modtager en svensk litteraturkritiker en roman, som netop er udkommet i Stockholm, Gösta Berlings Saga. Den debuterende forfatterinde, Selma Lagerlöf er ganske vist lærerinde i Landskrona, men hun er født og opvokset i Värmland, hvor bogens handling udspilles, så meningen med bemærkningen er jo tydelig nok.

De fleste andre anmeldere behandler også bogen som et dilettantisk makværk. Nogen større interesse hos det læsende publikum har den heller ikke vakt. Det er måske ikke så mærkeligt. Både i opbygning, emnevalg og sprogbrug strider Gösta Berlings Saga mod skik og brug indenfor svensk litteratur, som længe har været domineret af en grå realisme. Kun ganske få har blik for, at Selma Lagerlöf med sin glansfulde ordrigdom og sin udnyttelse af folkesagn, myter og barndomserindringer har indledet en folkelig fornyelse af svensk fortællekunst. At hendes bog skulle have ringeste mulighed for at blive en af svensk litteraturs store klassikere, er næppe faldet nogen ind.

For den 33-årige forfatterinde er modtagelsen en stor skuffelse. Hun har syslet med dette værk en halv snes år. Flere gange har hun været ved at opgive skriveriet, men genoptaget

Selma Lagerlöf

fotograferet omtrent samtidig med, at hun debuterede som forfatterinde.

det igen, bl. a. fordi hun håbede, bogen ville indbringe hende penge nok til at redde barndomshjemmet, den lille herregård, Mårbacka i Värmland, som hendes far ved udygtighed og drikfældighed havde kørt økonomisk i sæk. Han døde dog flere år, før romanen var færdig, og gården måtte opgives. Af indboet, som blev solgt på auktion, reddede Selma et gultæppe, som hun købte for 2,80 kr.

Måske var Gösta Berlings Saga aldrig blevet færdig, hvis ikke Selma Lagerlöfs søster i fjor sommer havde gjort hende opmærksom på en litterær konkurrence, tidsskriftet Idun arrangerede. Hun udvalgte fem af de kapitler, som var bedst gennearbejdet, skrev dem færdig i løbet af få uger, sendte dem ind i sidste øje-

FOR
25
ÅR SIDEN

MINE-EVENTYR I KØBENHAVNSK PARK

Brugte koks graves op og sælges endnu en gang

1941. Den nyanlagte, men langt fra fuldførte Valbypark i

København er i disse uger blevet forvandlet til noget, der minder om et gammeldags guldgraverfelt. Hundreder af små arbejdssjak på hver et par mand er gået i gang med at kulegrave jorden til et par meters dybde for at fravriste undergrunden sine rigdomme. De består dog ikke i ædle metaller, men i koks. Brugte koks.

Danmarks brændselsfattigdom er under krigen blevet så stor, at man nu også tyr til de koks, tidligere slægtled har haft i kakkelovnen og derefter smidt i skraldespanden som værdiløse slagger. En vis procentdel af dem er kun delvis forbrændt og er som varmekilde fuldt på højde med meget af det brunkuls- og tørve-

brændsel, man ellers må tage til takke med. Dertil kommer, at pillekoks ikke falder ind under rationering eller prisregulering, så en flitig mand kan nok tjene en dagløn ved denne form for minedrift. Der er i alt fald arbejdsløse nok, som er glade for chancen.

Opgravning af gamle koks er også gennemført andre steder, men med tilladelsen til kokspilning i Valbyparken er utvivlsomt åbnet den hidtil rigeste forekomst. Dette areal er skabt ved opfyldning med dagrenovation gennem lange tider, og kyndige folk mener, at parken dækker over flere hundrede tusinde hektoliter koks, som endnu er i stand til at give varme fra sig.

Samvirke

39. årgang

Chefredaktør EGGERT NIELSEN
ansvarshavende
Medarbejdere Bodil M. Begtrup,
Kaj Christiansen,
Robert Corydon
Egon Rasch,
Otto Riis, redaktionschef
Redaktionens Roskildevej 65
adresse Albertslund
Telefon 64 88 11
udenbys: (01) 64 88 66
Udgiver Fællesforeningen for
Danmarks Brugsforeninger
Tryk Egmont H. Petersen
Gutenberghus

Samvirke påtager sig intet ansvar for manuskripter, fotografier og tegninger, der uopfordret indsendes

blik og vandt førstepræmien på 500 kr. – samtidig med at hun fik løfte om udgivelse af romanen i bogform.

I det sidste årstid har hun haft orlov fra skolen for at gøre bogen færdig, og hun havde håbet på en sådan succes, at hun også for fremtiden kunne hellige sig forfattergerningen. Denne drøm er nu bristet. Selma Lagerlöf må vende tilbage til pigeskolen – hvor den let invalide frøken iøvrigt er meget afholdt. Først fremtiden vil vise, om hun kan overvinde det mismod, som i øjeblikket truer med at lamme hende kunstnerisk.

FOR
100
ÅR SIDEN

Paragraf 5

skaber nyt håb

hos sønderjyderne

1866. Knap to år efter, at Danmark måtte afstå Slesvig-Holsten til de to tyske stormagter Prejsen og Østrig, er der skabt håb hos mange sønderjyder om en snarlig tilbagevenden til Danmark.

Forventningen er paradoksalt nok knyttet sammen med, at den mest aggressive af de tyske stater, Prejsen, i sommer har tilrevet sig det absolutte førerskab i Tyskland. Det er sket med en militær sejr over Østrig og dets allierede blandt de sydtyske stater i et ganske kort felttog. Ved freden, som blev underskrevet i Prag den 23. august, har Østrig måttet give afkald på sin del af byttet fra krigen mod Danmark i 1864. Alle Østrigs rettigheder i Slesvig-Holsten er dermed overgået til Prejsen, og de to gamle danske hertugdømmer indlemmes nu i denne stat.

Det for Danmark og de dansksindede sønderjyder opmuntrende ligger i den præjsisk-østrigske fredsaftales paragraf 5, som siger, at befolkningerne i de nordlige distrikter af Slesvig skal afstås til Danmark, når de ved fri afstemning tilkendegiver ønsket herom. Man regner med, at der ved en afstemning vil være flertal for Danmark i alt fald til en linie syd for Flensborg, mens grænsen nu går lige syd for Kolding.

Den traktatmæssige anerkendelse af nord-slesvigernes selvbestemmelsesret er resultatet af den franske kejser, Napoleon III's indsats. Men spørgsmålet er, om Prejsen har til hensigt at holde det løfte, som ligger i paragraf 5. Der står ikke her noget om tidspunktet eller formen for den lovede folkeafstemning, så Prejsen vil meget let kunne gøre paragraffen illusorisk ved diplomatisk vrangvilje. I så fald vil der næppe være nogen mulighed for at gennemtvinge aftalens overholdelse, før Prejsen og Tyskland engang med tiden kommer ud for et alvorligt militært nederlag. Men indtil videre håber man naturligvis, at Prejsen står ved sit ord og sin underskrift på Prag-traktaten.

NY super Nuren

er stærkt
KONCENTRERET
– De skal kun bruge
1 teskefuld til 5 liter vand –
og De får en strålende
ren og blank
OPVASK!
Flaske à 450 g kr.

2,65

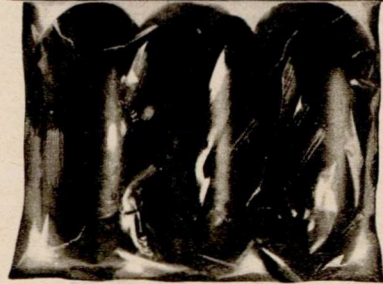
- OG SÅ FÅR DE ENDDA DIVIDENDE

BRUGSEN

Brugsen har det store
udvalg – også i
MARCIANBRØD

Et lækkert marcipan-
brød – fint indpakket
i rød staniol – koster
(32 g)..... **0,58**

Skal De dele ud til
ungerne? Så har vi
også den praktiske
pose med 3 stk. for
kun **1,68**

Lidt ekstra LUXUS?
Vælg FDB Luxus mar-
cipanbrød i den fest-
lige chokoladebrune
staniol til..... **0,89**

- OG SÅ FÅR DE ENDDA DIVIDENDE

BRUGSEN

SKÆRPET PRISKONKURRENCE REDUCERER DIVIDENDEN

DIVIDENDEN – og navnlig dens fremtidige skæbne – er blevet et aktuelt problem blandt brugsforeningsfolk ikke blot i Danmark, men i næsten alle europæiske lande, hvor man praktisk talt overalt har oplevet et fald i dividendens procentvise størrelse gennem de senere år.

Et udvalg nedsat af den internationale andelsorganisation ICA har for nylig foretaget en under-

søgelse af dividendespørgsmålet og viser udviklingen med en række tal. I Frankrig f. eks. gav brugsforeningerne før den anden verdenskrig 4–9 pct. i dividende. I fjor udbetaltes der mellem 1,8 og 4,2 pct. I Finland var der i 1938 over hundrede foreninger, som gav 3–6 pct. I fjor sneg kun 1 – én – forening sig over 2 pct. I Vesttyskland er det en given ting, at dividenden ikke kommer

over 3 pct. – denne grænse er nemlig sat ved lov. I Sverige er dividenden gennemsnitligt sunket med 0,5 pct. i forhold til før krigen.

Det eneste vesteuropæiske land, som næsten holder dividendeniveauet, er Svejts, hvor brugsforeningerne som gennemsnit for 1964 gav 7,85 pct. – mod f. eks. i 1931 ligeud 8 pct.

Man kan endnu i en række lande finde brugsforeninger med ganske imponerende dividende-procenter. I spidsen lå i fjor en svejtsisk brugs med 13 pct., i England gav 22 foreninger mere end 10 pct., i Belgien og Norge var det højeste 10 og i Holland og Sverige 8. Men det er for det første undtagelser, og for det andet tåler heller ikke topræsultatene sammenligning med fortiden. I 1932 var der en engelsk brugs, som gav 22,5 pct., og hver tredje af de engelske foreninger

lå over 10 pct., mens det samme nu kun gælder ca. hver tredivte.

BLANDT årsagerne til dividende-reduktionen peger ICA-udvalget bl. a. på disse:

* Øgede vareafgifter og anden indirekte beskatning, specielt indførelse af oms er et typisk træk i de senere års skattepolitik i mange lande, og dette vil – alt andet lige – formindske dividende-procenten, selv om dividende-beløbet er det samme. Tre kroner i dividende på en vare til 100 kr. er jo 3 pct., men hvis der så lægges 50 kr. på varen i form af punktskatter, oms etc., vil de tre kroner kun udgøre 2 pct.

* Før krigen var bindende detailpriser fastsat af fabrikant eller importør noget meget almindeligt. Disse priser måtte også brugsen overholde, selv hvor den indregnede detailavance egentlig var for stor, men til gen-

Emballage- forvirring

Hvis man rejser en tur rundt i Danmark, vil man med lidt held kunne opleve hver dag at købe sin morgenmælk i en ny emballage. Et sted får man den i brune, et andet sted i klare flasker. Et mejeri leverer mælken i blød plastic, et andet i hård plastic, et tredje i pap og et fjerde i pap af en anden slags. Man kan få den liflige drik i „Brik“, i „Pure-Pak“, i „Tetra-Pak“. Man kan få runde, trekantede eller firkantede emballager, nogle, der er til at hælde af uden videre, nogle som forudsætter anvendelse af en særlig kande, og nogle som kræver et helt studium eller langvarig skoling.

En udlænding, der kommer ud for hele repertoire, må let få det indtryk, at det er et lokalt status-symbol at være noget for sig selv på dette område. Det kunne være meget fornøjeligt, hvis der var tale om turist-souvenirs, men når det drejer sig om en af de vigtigste forbrugsvarer i den daglige

husholdning, er variationernes mangfoldighed et mere tvivlsomt gode.

Det er jo nemlig klart, at det er forholdsvis dyrere at lancere en ny type mælke-emballage, jo mindre område og jo færre husstande den skal dække. Nogle steder – f. eks. i Storkøbenhavn – kører man desuden nye engangs-emballager jævnsides med glas-flasker, og dermed forsvinder naturligvis også en del af rationaliserings-gevinsten. Den prisforhøjelse, som ledsager indførelsen af en ny emballage, er derfor ikke nødvendigvis et reelt udtryk for, hvad bekostningen ville være, dersom man gik helt over til engangs-emballage, eller dersom bekostningen ved at have to systemer blev fordelt ligeligt på dem begge.

De sagkyndige vil nok sige, at de fleste af de nye mælkeemballager må betragtes som en slags forsøg, og at disse er nødvendige, bl. a. for at man kan se, hvordan de forskellige typer emballage falder i forbruger-nes smag.

At der tages hensyn just til denne faktor kan kun glæde os. Men selv om man accepterer, at den nuværende brogede tilstand er en nødvendig overgangs-fase, melder sig alligevel et spørgsmål: Er der så megen system i al denne eksperimenteren, at man får det bedst mulige udbytte ud af den – som forsøg betragtet? Det er svært at frigøre sig for en fornemmelse af, at det er lidt tilfældigt, hvilke emballager, man sender på markedet snart her, snart der i landet. Får man virkelig gennempøvet de muligheder, der foreligger? Og får man gjort det på en sådan måde, at resultaterne kan sammenlignes – både m. h. t. teknik, økonomi og forbruger-reaktioner?

Det ligger i spørgsmålet, at vi tvivler herom, og at vi mener, en bedre koordinering på dette felt måske kunne være til-

trængt. Tanken støder på den hindring, at mælkeudvalgene i de forskellige byer er næsten enevældige indenfor hver sit geografiske område, men med lidt god vilje måtte der nok kunne tilvejebringes et bedre samarbejde om en systematisk klarlægning af fordele og mangler ved de forskellige emballageformer.

Det vil være i alles interesse, ikke mindst forbrugernes, for der er næppe tvivl om, at engangs-emballagen vinder stærkt frem. Der er nok flere årsager hertil, men mest afgørende er formentlig, at en større og større del af det danske mælkekonsum hentes i forretningerne af forbrugerne selv. I flere byer kan man ved selvsyn konstatere, at omkring halvdelen af husstandene selv henter mælken, og i visse kvarterer i København optræder et stort flertal af forbrugerne som deres egen mælkedreng. Adskillige af dem gør det, fordi de ikke kan få mælken bragt.

Jo mindre betydning udbringningen får, des stærkere vil kravet blive om en liberalisering af mælkehandelen, så forbrugerne kan købe denne vare i de forretninger, hvor de gør deres andre, daglige indkøb. Dette spørgsmål er som bekendt til behandling i en af handelsministeren nedsat mælkekommission, men forhåbentlig vil dens arbejde kunne afsluttes i løbet af vinteren. Hvis kommissionen og senere lovgivningsmagten – hvad vi håber – går ind for en liberalisering, vil det utvivlsomt yderligere fremme anvendelsen af engangs-emballage, fordi det er den, der er mest velegnet i supermarkeder og andre selvbetjeningsbutikker.

Der er altså en ganske stor – og voksende – forbrugerinteresse knyttet til valget af denne emballage. Man burde derfor så godt, som det nu er muligt, sikre sig mod, at tilfældigheder kommer til at afgøre dette valg.

gæld fik medlemmerne en større dividende. Efter krigen er bindende bruttopriser blevet forbudt i en række lande (bl. a. Danmark) og afløst af en priskonkurrence, som presser detailavancen ned. Typisk nok er Svejs, som stadig møder med høje dividende-procenter, et af de få lande, der endnu tillader bindende bruttopriser.

* Udviklingen af privatejede kæder, hvis størrelse og kapital-kraft gør dem til hårdere konkurrenter end de enkeltstående forretninger, som dominerede før krigen.

* En ændring i det syn, man indenfor brugsforeningsbevægelsen i adskillige lande anlægger på dividenden, idet man nu i højere grad end tidligere lægger vægt på en skærpet priskonkurrence, selv om det går ud over dividendens størrelse.

Rapporten finder det sandsyn-

ligt, at udviklingen mod lavere dividende vil fortsætte – en vurdering, som jo falder sammen med, hvad der blev anført fra flere sider på den danske brugsforeningskongres i fjor. Det er, hedder det i rapporten, en udvikling, som ikke er til fordel for andelsbevægelsen, men noget, som den ikke selv er herre over. En vis minimumsdividende mener udvalget dog, at der stadig vil være mulighed for. Som en antydning af størrelsesordenen nævnes 1–2 pct., men det vil naturligvis variere efter den enkelte forenings effektivitet, konkurrencesituation og egenkapital.

Spørgsmålet er så, hvilke virkninger dette vil få for brugsforeningsbevægelsen. Udvalget har spurgt ledende brugsforeningsfolk i en række vesteuropæiske lande og fået det svar, at hvad omsætningen angår, har en ændring i dividenden kun ringe og

kortvarig virkning. En detailanalyse fra Sverige gav det samme resultat: en ændring af dividenden med højst 1 pct. påvirkede omsætningen så lidt, at man ikke var sikker på, om der i det hele taget kunne konstateres nogen virkning.

En anden risiko er større, mener ICA-rapportøren, nemlig den, at man får kunder i stedet for medlemmer, d. v. s. at forbrugerne nok vil handle i brugsen, men ikke melde sig ind i foreningen. (Det forudsætter, at der er tale om foreninger, som handler også med ikke-medlemmer, men med ikrafttrædelsen af den nye næringslov i 1970–71 vil dette formentlig blive tilfældet for praktisk talt alle danske brugsforeninger).

Måske vil virkningen på medlemstilgangen endda sætte ind, selv om dividenden ikke helt forsvinder, men synker til et mini-

mum. En engelsk undersøgelse har vist, at et gennemsnitsbrugsforeningsmedlem i 1930 (i England) modtog en dividende, som svarede til 8–10 dages indkomst. For året 1960 svarede dividenden gennemsnitligt til to dages indkomst. Hvis den nu falder yderligere, så den kun svarer til et par timers indkomst, vil en gennemsnitsforbruger da synes, det er umagen værd at melde sig ind, samle dividendemærker o. s. v.?

ICARAPPORTEN forsøger ikke at give nogen anvisning på, hvorledes man skal imødegå en sådan udvikling. – At den – på lidt længere sigt – rejser problemer af central betydning for brugsforeningsbevægelsen, er imidlertid forlængst erkendt her i landet, og man kan kun se med tilfredshed på, at der med rapporten er givet et oplæg til en international debat om spørgsmålet.

Kronisk utilfredse

EN AF Danmarks mest kendte og ansete jurister, professor, dr. jur. Poul Andersen, udtalte sig for nylig om den nye brugsforeningsskat, idet han i en kronik i *Berlingske Tidende* bemærkede:

Andelsforeningers skattemæssige og næringsretlige stilling er gamle stridsspørgsmål, især det første, som for nylig har fundet en løsning ved en lov, der skattemæssigt side-stiller brugsforeninger samt disses hovedforeninger med almindelige selskaber.

Hvorvidt der nogen sinde har været hold i talen om brugsforeningernes „skatteprivilegium“, kommer professor Poul Andersen ikke ind på i artiklen. Det, han udtaler sig om, er kun den nye tilstand. Her er hans mening jo til gengæld absolut ikke til at tage fejl af.

Den kan heller ikke være særlig overraskende, da de nye skatteregler er gennemført af et overvældende folketingsflertal netop med en ligestilling for øje. At de bl. a. har fundet tilslutning hos den konservative folketingsgruppe, turde være en yderligere garanti for, at de i alt fald ikke favoriserer brugsen. Men til overflod har man altså med det gengivne citat en neutral, juridisk kapacitets ord for, at loven nu virkelig sidestiller de to virksomhedsformer, og at der ikke er noget grundlag for

at fortsætte den gamle strid om denne sag.

VI noterer dette, fordi alt tyder på, at visse købmandsledere har sat sig for at benægte fakta og gøre, hvad de kan, for at holde gammel mistænkeliggørelse i live.

I Samvirke nr. 13 gengav vi et par udtalelser, som vi tydede i denne retning, bl. a. et citat af formanden for De samv. Købmandsforeninger, Chr. Johansen. En efterfølgende polemik mellem *Andelsbladet* og *Dansk Handelsblad* (Chr. Johansens foreningsblad) har nu bekræftet, at vi ikke gjorde ham uret med vor fortolkning.

I den pågældende tale sagde købmandsforeningernes formand, at der med den nye skatteordning er gjort store skridt til at ligestille brugsforeningerne... med private erhvervsvirksomheder... Vi

udlagde dette således, at Chr. Johansen ikke fandt loven fuldt tilstrækkelig, men ville forbeholde sig at stille nye krav.

Ud fra den samme tankegang spurgte *Andelsbladet* Chr. Johansen – og købmandsforeningerne – hvad det egentlig er, de kræver mere. Svaret blev, at man havde skudt Chr. Johansen noget i skoene, han ikke havde ment.

Vil det sige, spurgte *Andelsbladet* derpå, at købmandsforeningerne ikke har yderligere krav eller ønsker m. h. t. brugsforeningernes beskatning, men finder den nye lov tilfredsstillende?

Svaret på dette spørgsmål var lige så undvigende: *Hverken den konservative ordfører, De samv. Købmandsforeningers formand eller Andelsbladets redaktør kan for øjeblikket udtale sig om ret meget andet end principperne*

i brugsforeningsbeskatningen. Endnu kan der ikke tales om ligestilling, for så vidt som brugsforeningerne selv kan vælge inden for de næste 3–4 år, hvornår de ønsker at overgå til den nye beskatningsform.

DETTE er et svar efter systemet *Goddag mand – økseskaft...* for det var klart, at spørgsmålet ikke angik overgangsperioden på et par år, men drejede sig om de almindelige regler, som derefter skal gælde. Det ved Chr. Johansen og hans talerør naturligvis også godt. Når de går uden om det rejste spørgsmål, er det simpelt hen, fordi de ikke vil besvare det.

Og forklaringen på, at de ikke vil ud af busken, kan næsten kun være én: Hverken købmandsformanden eller hans blad har konkrete indvendinger mod den nye lov, og det vil de ikke indrømme, fordi de ønsker stadigvæk at bevare muligheden for at genoptage den traditionelle skatte-agitation og rejse nye krav mod brugsen.

Det er der naturligvis ingen, der kan forhindre dem i. Men den gamle gramfonplade bliver dog næppe en schlagersucces en gang til. Både fordi den er så slidt, og fordi det er svært at tage folk alvorligt, når de ligefrem har det som princip at være utilfredse.

I Samvirkes artikelserie om værdierne i undergrunden fortælles her om skrivekridtet ved Aggersund

KRIDTBJERGET

Med en fart og en larm som en frembrusende kampvogn farer et gult, motoriseret uhyre op ad kridtbjerget; smider en-to-tre små 25 tons afhøvlet kridt fra sig og styrter med 50 kilometers fart af sted efter nye mundfulde, så kridtbjerget kan vokse endnu et stykke.

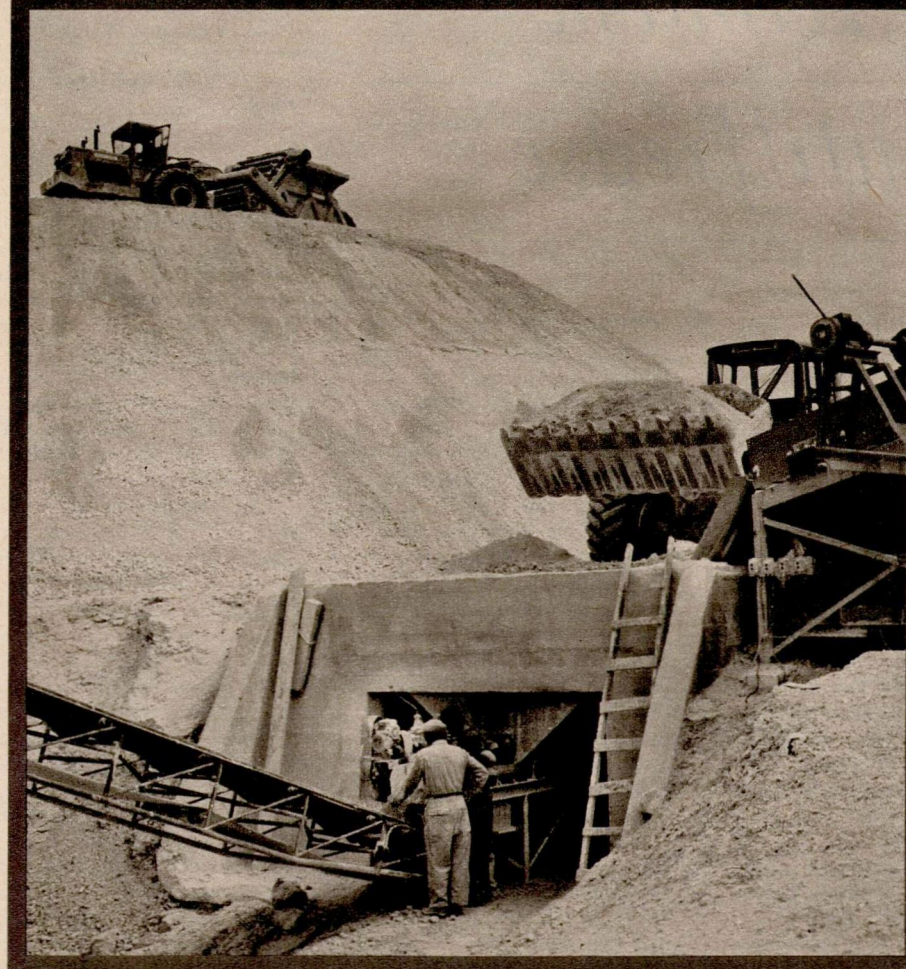
Det skal være godt en snes meter højt, og skal danne det lager, hvorfra den store andelsforening, Dansk Andels Gødningsforretning's fabrik ved Aggersund i årets mørke og våde halvdel skal forarbejde blandt andet jordbrugskalk.

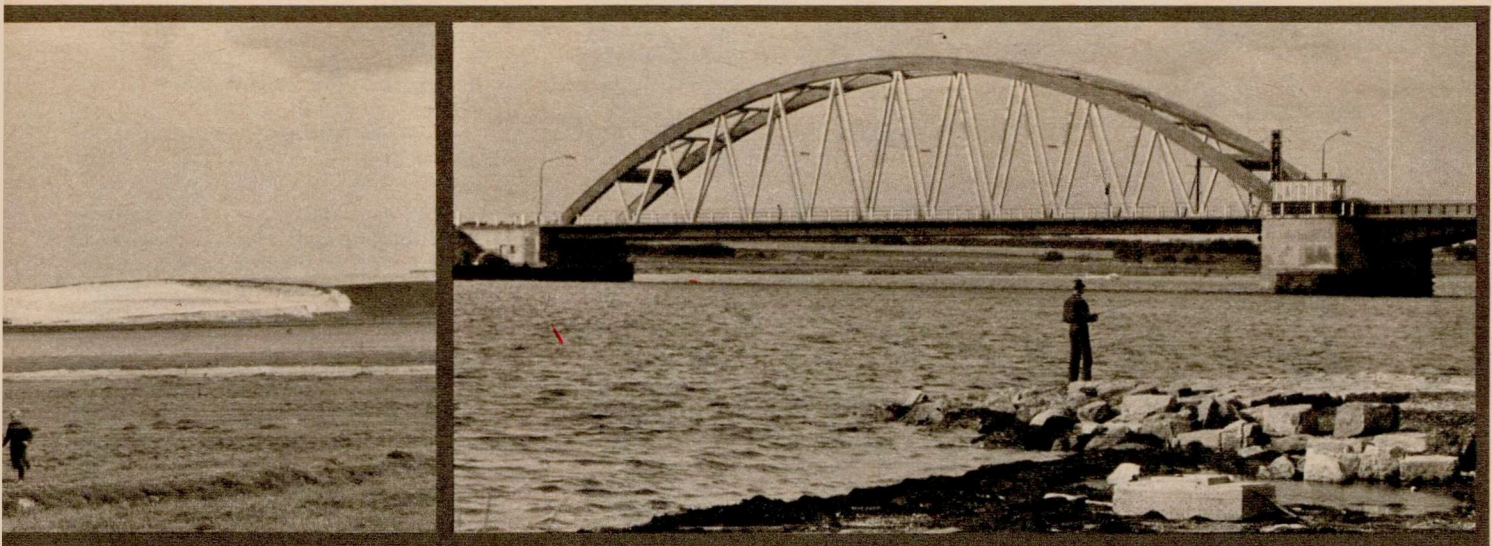
Endnu har det hvide kridtbjerg ikke nået fuld højde, men der er alligevel en imponerende udsigt herfra: mod syd ser man *Løgstør*, og en streg til nord øjner man i klart vejr helt ude i horisonten buerne til *Vilsundbroen* mellem Mors og Thy.

Og på den anden side af det smalle Aggersund, hvor Limfjorden næsten helt er snævret sammen, lå for godt 900 år siden vikingeborgen *Aggersborg*. Der gættes på, at den har været bygget af Knud den Stores engelske militærteknikere, og at den har været brugt som vinterlejr og udskibningshavn for hans vikingeflåders pendulsejladser mellem England og Danmark. Af vikingeborgen er nu kun svage arkæologiske spor tilbage, men navnet lever videre i den tidligere kongsgård Aggersborg, hvis smukke bindingsværkslænger stammer fra 1700-tallet.

For knapt 25 år siden udgik fra Aggersund et andet tog mod England: det var her, at den daværende handelsminister i besættelsestidens første samlingsregering, *Christmas Møller* med hustru og søn gik ombord i skipper *Valdemar Schmidts* lille skude. Den kom fra øen Fur med molér, og i den klæge last var indrettet en hule, hvor familien Christmas Møller blev skjult så godt, at den tyske vagt i Hals ved Limfjordens østlige udsejling intet usædvanligt fandt ombord. Få dage efter var Christmas Møller via Sverige i England.

Molen, hvor Christmas Møller og hans

SOM BEKÆMPER SURHED!

familie gik ombord i det flydende skjul, ligger kun få hundrede meter fra det hvide kalkbjerg. Det vil sige, der er nu kun nogle forhuttede rester tilbage, idet molen har fået lov til langsomt at forfalde – som hele kalkværket, hvoraf molen var en del – i en årække fik lov til det, alt mens ejeren hvert år fik en rund sum for at lade det ske.

Det lyder bagvendt, at nogen skulle få penge for at lade sin ejendom forfalde, men det er nu et ikke helt ukendt fænomen i Danmark. I det konkrete tilfælde forelå det, at et fælleskontor for nogle af landets dengang største producenter af kalk betalte små konkurrenter en fast, årlig sum for ikke at

fortsættes side 8

Aggersund Kalkværk ses fra den anden side af Limfjorden som en hvid stribe i den grønne, græsbevoksede klint på billedet herover til venstre. Foderkridt passerer først et tørre- og formalingsanlæg, hvorefter de forskellige sorteringer opbevares i disse høje siloer, hvor en af DAGs foderbusser er ved at tanke op. (Yderst til venstre). En af Aggersundbroens buer. Det er den nordlige, som efter en påskrift på broen tilhører Hjørring amt, mens den sydlige, der ikke ses på billedet, sorterer under Ålborg amt. Efter det er broklappen tilsyneladende et ingenmandsland! (Herover).

På toppen af det næsten 20 meter høje kridtbjerg ses den store scraper med sit næsten 25 tons tunge læs. En bulldozer er ved at aflevere et andet læs ved de transportbånd, der fører ind til kalkværkets store opbevaringshal og til en læsserampe. (Modstående side fornedet).

INDEKS-FORSIKRING

LIDT OM LIVSFORSIKRING

- ✕ Det er ved lov bestemt, at der kan oprettes indekskontrakter i forbindelse med livsforsikring. Staten betaler tilskud, så købekraften af opsparingen bevares, selv om prisniveauet stiger. Det er endvidere ved lov vedtaget, at folkepensionen udbetales ubeskåret, selv om man har prismsregulerede indekskontrakter.
- ✕ Med pristallet i dag kan danske statsborgere fra 18-56 år sikre sig en udbetaling hvert år fra 67 år på 4086 kr. Ved udbetaling reguleres beløbet efter pristallet, og staten skyder det manglende til. Et ægtepar kan altså sikre sig ca. 8200 værdifaste kroner – eller en del deraf – så længe de lever. Der er garanti for mindst 13 udbetalinger.

- ✕ Indbetalingen fradrages den skattepligtige indkomst udover det almindelige forsikringsfradrag. Til sin tid medregnes de årlige udbetalinger i indkomsten. Ved indekskontrakter i forbindelse med livsforsikring fritages forsikrede for betaling under sygdom, og der skal intet efterbetales.
- ✕ Det er kun muligt at udnytte lovens bestemmelser om statens dyrtidstillæg af opsparingen fuldt ud, når indekskontrakter oprettes med livsforsikring.
- ✕ Livsforsikring i TRYG gi'r bonus – på samme måde som Brugsen gi'r dividende. I TRYG tilfalder overskuddet kunderne – alene. Skattefri opsparing gør det muligt at få en livsforsikringssum, der gi'r virkelig sikkerhed. Den fagligt uddannede TRYG-mand er Deres hjælper.

TRYG-MANDEN FORTÆLLER MERE OM LIVSFORSIKRING

... de forsikredes eget selskab

ANDELS-ANSTALTEN TRYG . ROSENØRNS ALLÉ 1 . KØBENHAVN V . TELEFON (01) 35 22 11
(gensiddigt livsforsikringsselskab)

HVORDAN DE END VENDER OG DREJER DEM

SLIDMAND

SLIDMAND sidder som det skal! Alle modeller i SLIDMAND arbejdstøj er nemlig bekvemme i pasformen – og smarte i snittet. Og når SLIDMAND så tilmed er fremstillet af 4 F-mærket, sanforiseret kvalitetsstof, er syet med tre-nålssømme og har dobbelt bund i alle lommer – ja, så er der ikke mere at betænke sig på. Køb SLIDMAND – det holder!

Naturligvis kan De også få SLIDMAND skjorter og sokker i samme fremragende kvalitet!

BRUGSEN

VI MØDES I BRUGSEN OG FÅR DEL I DIVIDENDEN

KRIDTBJERGET

fortsat fra side 7

producere. De tilbageværende kunne så uden forstyrrende konkurrence dele produktionen imellem sig og fastsætte priserne så nogenlunde efter behag!

I 1947 skete imidlertid det for disse producenter af jordbrugskalk yderst beklagelige, at Dansk Andels Gødningsforretning købte det lille, forfaldne kalkværk ved Aggersund. Konkurrencen i Danmark var påny fri med det resultat, at prisen på jordbrugskalk, der året før havde ligget på cirka 18 kr., nu med eet slag dalede til cirka 8 kr. per ton!

Aggersund Kalkværk – som DAGs fabrik hedder – kan takke bitte små koraldyr for sin eksistens. For cirka 125 millioner år siden havde Danmark subtropisk klima og var tildels dækket af hav. Ufatteligt mange milliarder af disse smådyr har dannet den undergrunds-kridt, der navnlig i Nordjylland mange steder ligger kun dækket af et tyndt lag grus og jord, og som i dag anvendes til talrige industrielle formål: i tandpasta, som medicinske kalktabletter, i oliemaling, til rensning af sukker og meget andet. Foruden at kridt som bekendt er hovedråstoffet ved fremstilling af cement.

Mens udnyttelsen af undergrundens kalk og kridt mange steder går århundreder tilbage, er den ny ved Aggersund – men naturligvis har man vidst, at undergrundens kridt lå kun få spadestik nede. Ikke blot kunne kridtet ses i kystens klinter, men for eksempel ved Kornum kirke 3-4 kilometer inde i landet har undergrunden afsløret sig på en ejendommelig måde. Vest for kirken findes en mindre sø, der ved første øjekast ser ud som en stor mergelgrav. Det er imidlertid et jordfaldshul, dvs. en „skål“ der er opstået i jordoverfladen ved, at der pludselig er sket en sammenstyrtning i en underjordisk kalkhule.

AT EGNEN ikke tidligere har udnyttet undergrunden, er så meget mere forbavsende, som der har været småt med industrielle muligheder her.

Løgstør er således udelukkende vokset op som fiskerby – indtil midten af 1700-tallet var der stort sildefiskeri ud for Løgstør. Derimod har Løgstør haft store vanskeligheder ved at gøre sig gældende som havneby for Vesthimmerland. Det skyldtes, at Limfjorden på det sted, hvor den begynder at snævre ind ved Aggersund, tidligere var så lavvandet, at fragtskibe ikke kunne passere, og skibsfragter til Limfjordens vestende måtte derfor omlades i pramme for at blive sejlet over grundene. Men fra 1825 kunne sejladsen til Limfjordens vestende foregå gennem en nygravet kanal lidt nord for den nuværende Thyborøn-kanal.

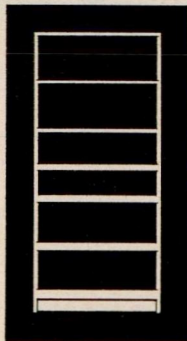
For at gøre Løgstør til en rigtig havneby, gravedes i årene 1856-61 gennem det lave kystland en kanal, der den dag i dag er så temmelig enestående derved, at den løber *parallelt* med kysten! På den måde kunne skibsfarten føres sønden om de lave grunde.

Kanalen er 4,4 km lang og cirka 25 meter bred, og på begge sider af kanalen løber en trækvej, således at rigtige, naturskabte hestefor

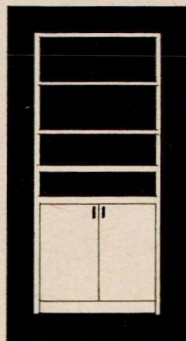
fortsættes side 10

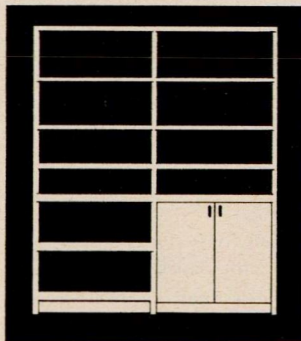
Det ønskede antal hylder kan leveres til reolsystemet.

VIVI reol 1-5
90×207 cm
Kr. 397,-

VIVI reolskab 1-3 S
90×207 cm
Kr. 603,-

VIVI reolskab 2-8-S
180×207 cm
Kr. 930,-

VIVI BYGGEMØBLER

VIVI reolsammenstillingen med to skabe er tegnet af arkitekt A. V. Lehtinen. Møblerne leveres hvidlakeret med skabsdøre i teak. Systemet består af reolgavle, hylder og skabe, som er nemme at samle. Bredden er 270 cm og højden 207 cm. Typenr. 3-13-SS. Pris **Kr. 1.525,-**

BORD MED COMPRESINPLADE C 43 er tegnet af arkitekt Jørgen Bækmark. Leveres i hvidlakeret bøg i størrelsen 70×70 cm. Pris **Kr. 188,-**
Bordet fås også i størrelsen 110×70 cm – og leveres endvidere i røgfarget eg samt i naturfarvet bøg.

ARMSTOL J 64 er tegnet af arkitekt Ejvind A. Johansson. Stolen fås i hvid- og sortlakeret bøg. Bredde: 58 cm. Pris **Kr. 77,-**

FDB MØBLER FÅS GENNEM BRUGSEN

MØBLER

ALBERTSLUND
ROSKILDEVEJ 45

VORDINGBORG
MARIENBJERGVEJ 90

ODENSE
ØSTERBRO

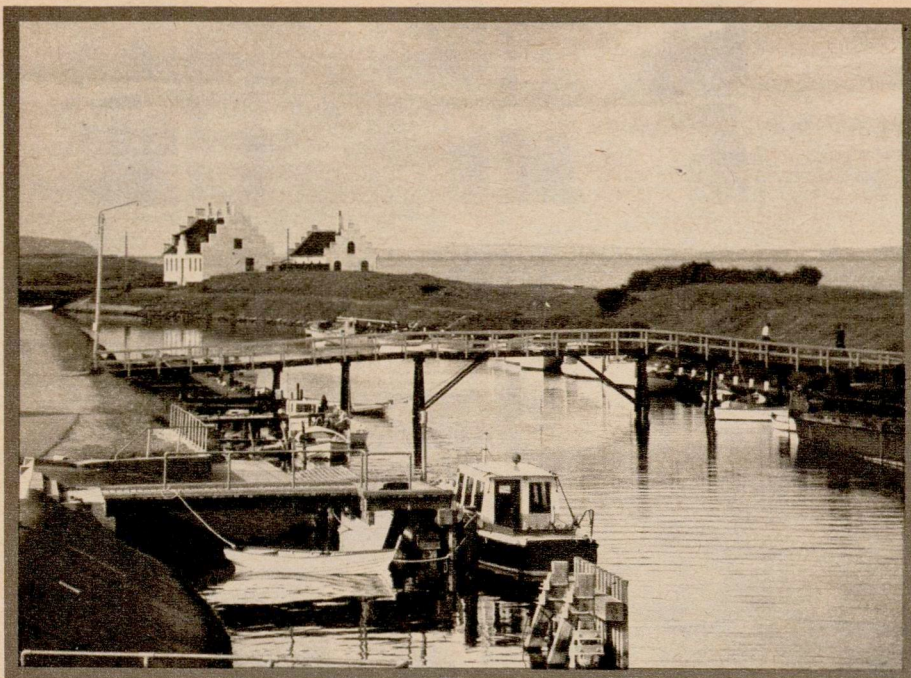
VEJEN
ARNFREDSEVEJ v. HOVEDVEJ 1

AARHUS
VESTERBRO TORV

HOLSTEBRO
HOSTRUPSEJ 9

ÅLBORG
SKALBORG
HOBROVEJ

Idrætsfolk

Et kig ud over den nu nedlagte kanal – almindeligvis kaldet Frederik VII's kanal – der skulle gøre Løgstør til havneby. Den kamgavlede bygning er den tidligere kanalføgebølg.

KRIDTBJERGET

fortsat fra side 8

kræfter kunne hjælpe skibene til og fra Løgstør. Men allerede 1898 blev der gravet en sejlrende i sandbarrerne ud for Løgstør; kanalen mistede sin betydning.

FRA Løgstør havn ser man Aggersund Kalkværk som en blændende, hvid bræmme i den grønne, græsbevoksede klint – men det er kun få år siden, at denne farve blev sat så tydeligt på kystliniens palet. For det var først i 1962, at DAG tog alvorligt fat på udnyttelsen af kalkværket. Det blev tildels flyttet; ny stor lagerhal og oventørreanlæg blev opført – og det nyeste og noget af det største i rullende materiel blev anskaffet.

Blandt andet det i indledningen omtalte motoriserede uhyre. Det er en såkaldt *scrapper* – en rullende høvl, der dels skræller et tykt lag kridt af, dels transporterer det hen til lagerpladsen – kridtbjerget – og med sine kæmpehjul stamper det så fast her, at kridtet danner en kompakt, vandskyende masse. Scrapperen kan „høvle“ og transportere cirka 3.500 tons kridt på en arbejdsdag, kun betjent af en eneste mand.

Og så kan man gøre det bekendte regnebogsstykke: når en mand med een scrapper kan transportere 3.500 tons kridt flere km på een dag, hvor mange mænd med trillebøre skulle der så til for at udføre det samme arbejde?

Selv uden at regnestykket gøres færdigt, har man et temmeligt præcist indtryk af mekaniseringens effektivitet. Nu får man naturligvis ikke en sådan gevinst gratis – scapperen, der er den største i sin art herhjemme, koster en bagatel af en halv million kroner, og alene dækkene til den koster 13.000 kr. stykket!

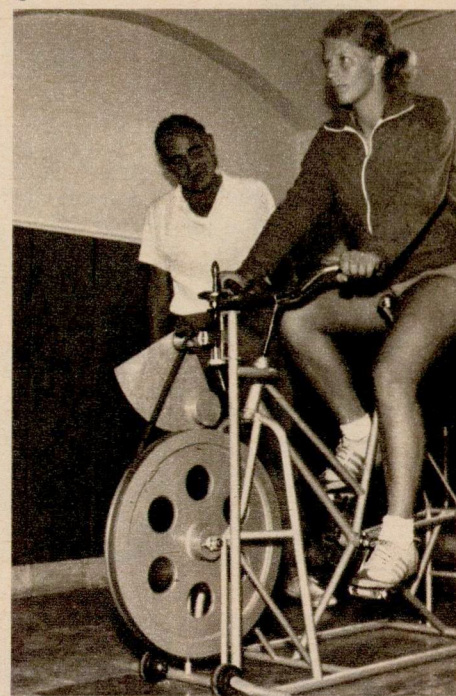
FRA en yderst beskednen start i 1948 er DAGs fabrik i Aggersund nu en af landets største med en årsproduktion på cirka 150.000 tons. Heraf anvendes cirka 90 procent til jordbrugskalk og resten dels til foderkridt og til industri-kalk.

JORDBRUGSKALK er en vare, som behovet for stadigt vokser, takket være landmændenes mere intensive drift og stigende brug af koncentrerede gødninger som for eksempel flydende ammoniak. Og her kan man jo godt tillade sig den godmodige spydighed at sige, at DAG faktisk har opfundet noget i retning af de vises sten eller et nyt Columbusæg. Først forhandler man koncentrerede gødninger, og når de så bringer jorden ud af normal „balance“ og gør den „sur“, kommer DAG med jordbrugskalken og siger til landmændene: nu bliver I nødt til at købe den for at få jorden i „balance“ igen!

Nå, spøg til side – brugen af de meget koncentrerede gødninger skyldes naturligvis, at de er en nødvendighed, hvis jordens ydeevne skal sættes i vejret, og Danmark må så prise sig lykkelig over, at det er et af de få lande, der har midlet til at bevare jordens „balance“ – nemlig undergrundens kridt – lige ved hånden.

Og her til kan føjes, at det vist må siges at være et ikke mindre held for dansk landbrug, at en andelsorganisation har kunnet placere sig med så stor styrke som leverandør af jordbrugskalk. Der bruges i øjeblikket vel omkring 900.000 tons jordbrugskalk om året af landbruget. Sammenhold det med den sænkning i prisniveauet, som DAG formåede at fremkalde i 1948 – og det synes temmelig indlysende, at Aggersund Kalkværk betyder store besparelser for landmændene!

Men når videnskaben arbejder sammen med idrætten, kan der opnås utrolige resultater, siger forstander Aksel Bjerregaard fra Den jydsk Idrætsskole i Vejle, hvor den kvindelige idræt er sat i højsædet, og olympiadetræningen foregår

„Cykleergometret“ er vigtigt til „testning“ af vore danske idrætsfolk. Forstander Aksel Bjerregaard følger idrætspigens energiudfoldelse, ligesom han på billedet herover til højre er ved at „teste“ en anden af idrætspigerne på Den jydsk Idrætshøjskole ved Vejle. Fra gymnastiksalen ses en boldøvelse på det store billede til højre.

kan ikke fabrikeres på samleband

ER DET muligt at „fabrikere“ idrætsfolk efter strenge videnskabelige og tekniske principper, så de kan yde hidtil ukendte præstationer? Kan man ved kontrollforsøg skabe den „ideale“ idrætsmand eller -kvinde, der næsten som en robot udfører de mest fantastiske sportsbedrifter?

Spørgsmålene kan måske lyde absurde, men alligevel indeholder de et gran af virkelighed. Alene på videnskabens område er man nu nået så langt, at man med fuldstændig nøjagtighed kan forudsige, hvor meget det menneskelige legeme kan præstere under givne forhold, f. eks. ved internationale konkurrencer, og idrætten og videnskaben arbejder idag hånd i hånd. For de unge kvindelige sportsudøvere har lægevidenskaben sin store betydning i forbindelse med kvindens månedlige periode, og det skal vi senere i artiklen vende tilbage til.

Med henblik på olympiaden i Meksiko i

1968 er man særlig i franske sportskredse stærkt optaget af den videnskabelige træning. I sportshovedkvarteret i Joinville i Frankrig samles sportsfolk i en ren militær indkvartering og gennemgår en række indviklede psykiske og fysiske prøver for senere at blive hjemsendt som befalingsmænd. I et sportsinstitut i Paris har man taget særlige elektroniske kameraer i brug for at registrere de fejl, som hver enkelt idrætsmand eller -kvinde har begået, og som derefter kan iagttages umiddelbart efter træningen. *Elektrokardiografien* – til måling af hjerteslagene – er ligeledes taget i brug, og adskillige idrætsfolk må underlægge sig psykanalyse!

MEN også herhjemme er man nu gået i gang med træning af vore idrætsfolk efter nye revolutionerende metoder, selvom man ikke er gået så langt som bl. a. i Frankrig. Det foregår på *Den jydsk Idrætsskole*, som ligger et par kilometer uden for Vejle i underskønne omgivelser og med et byggekompleks til ca. 4 millioner kroner. Netop med henblik på den kommende olympiade er sportsfolk fra næsten alle idrætsgrene nu ved at indfinde sig på *Den jydsk Idrætsskole* med det ene formål: at yde bedre idræt ved at træne rationelt på den mindst mulige tid.

Der stilles meget store forhåbninger til denne tip-top moderne skole, som blev stiftet i 1943 og udvidet i 1958 bl. a. med støtte fra Dansk Idrætsforbund. Vejle by har givet den meget smukke grund, og i de første sommermåneder dominerede de kvindelige idrætsudøvere skolen. 32 unge piger opholdt sig her dels for at få undervisning i højskolefag og dels idrætsfag. Den eneste betingelse, der stilledes, var, at ingen måtte være under 18 år. Undervisning, kost og logi kostede hver enkelt 485 kroner om måneden. De glade unge piger kom fra Norge, Færøerne, Sverige og naturligvis hele Danmark. Professordatteren fra Odense har delt værelse med husmandsdatteren fra Vendsyssel. Idag deltager mange flere unge piger i moderne idræt end tidligere, og

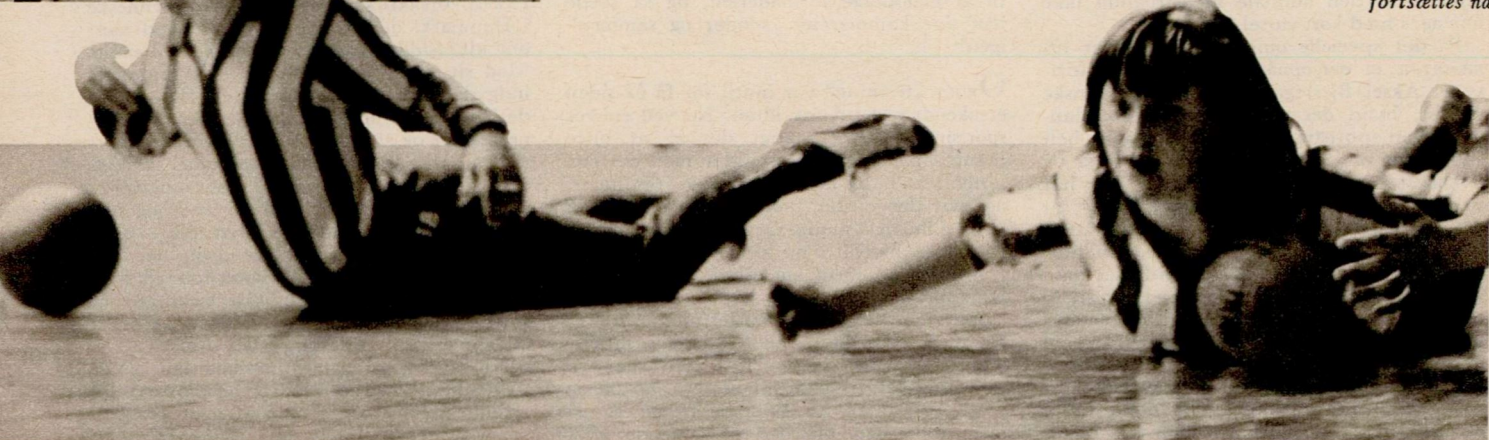
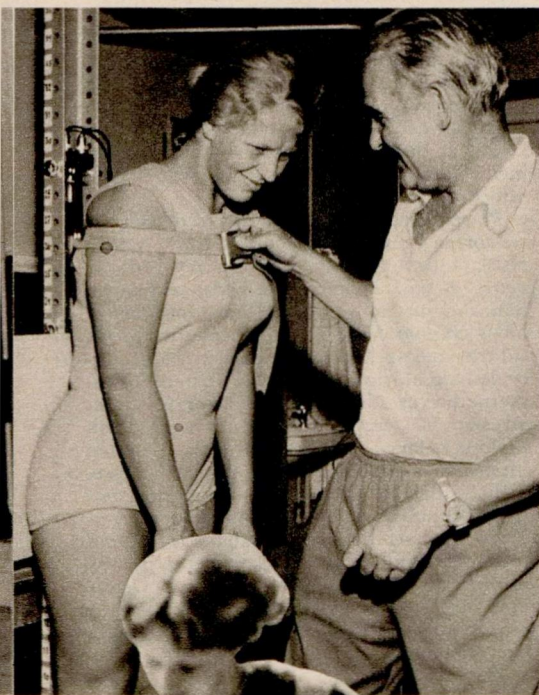
særlig inden for *svømning* og *atletik* er der i de senere år opnået gode resultater. Viljen blandt de kvindelige idrætsudøvere er ofte stærkere end hos de unge mænd, og de unge piger påtvinger sig selv en forbavsende hård disciplin.

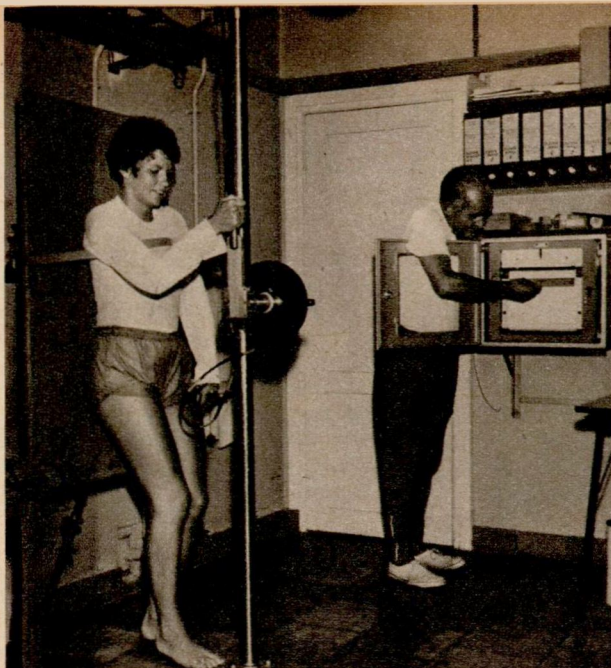
I den kommende tid skal vore bedste idrætsfolk deltage på skolen i følgende discipliner: atletik, brydning, boksning, roning, kajakroning, cykling, sejlsport, svømning og (muligvis) fodbold. Naturligvis trænes der også andre steder rundt om i landet til olympiaden, men der er næppe tvivl om, at *Den jydsk Idrætsskole* er et af de steder, hvor der trænes mest rationelt og tidsøkonomisk. Alt dette blev tydeligt bekræftet, da *Samvirke* for kort tid siden aflagde skolen et besøg. Den 49-årige tidligere rigstræner, *Aksel Bjerregaard*, der har været forstander siden 1961, viser os stolt rundt i de imponerende omgivelser. Naturligvis er her uendeligt svømmebassin, hvor særlig de unge piger træner, fodboldbaner, indendørs håndboldbane, gymnastiksal, original finsk badstue og alle former for træningsapparater. Men det nye og revolutionerende er de *videnskabelige* apparater.

AKSEL BJERREGAARD udtrykker det selv således:

„Hvis vi herhjemme skal gøre os bare et lille håb om at kunne holde en vis standard ved verdens største idrætsskampe i Meksiko i 1968, så nytter det ikke længere blot at træne ihærdigt og iøvrigt lade stå til. *Videnskaben* må med, og det er på dette område, der er opnået utrolige resultater. Vi kan nu bl. a. måle vore idrætsfolks iltoptagelse under træningen ved hjælp af et såkaldt *cykleergometer*. Det er faktisk en stillestående cykle, der anvendes, men den har mange tekniske raffinementer, og målingen af iltens optagelse i legemet under en hård fysisk belastning er naturligvis af stor betydning. Desuden har vi en såkaldt *strain-gauge-dynamometer* til bedømmelse af muskelstyrken. Dette apparat har kostet 25.000 kroner, og der findes kun to magen

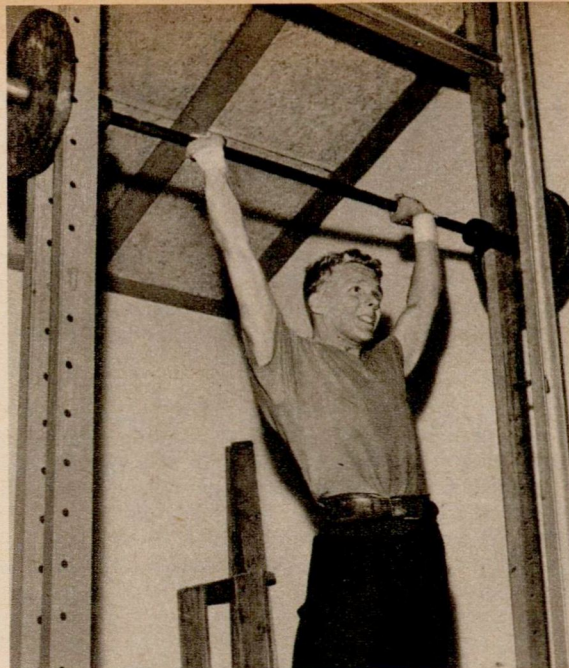
fortsættes næste side

Det såkaldte „strain-gauge-dynamometer“ registrerer muskelstyrken hos den unge idrætsmand. En ung pige lader sig måle, i baggrunden forstander Bjerregaard.

Til højre et billede fra træning i vægtløftning, en hård og krævede disciplin.

til uden for idrætsskolen her, nemlig et på Rigshospitalet i København og et på Polioinstituttet. For vore idrætsfolk er dette apparat noget helt nyt. Hver dag kan de nu nøje registrere deres muskelstyrke, som aftegnes på en slags cardiogram. Vi ville slet ikke være i stand til at gennemføre træningen tilfredsstillende, hvis vi ikke havde dette kostbare apparat. Herved kan vi nemlig træne rationelt og på den mindst mulige tid. – *Tiden* er i det hele taget et af de største problemer. Hvordan skal en idrætsmand eller -kvinde nå det hele, når det daglige job meget ofte også skal passes?”

FOR de kvindelige idrætsudøvere ligger forholdene lidt anderledes end for de mandlige, fortæller Aksel Bjerregaard videre. Træningen er i princippet nogenlunde den samme, selvom kravene ikke er helt så store som for mændenes vedkommende. I psykisk henseende er målsætningen også den samme, men rent fysisk er der naturligvis en forskel. Menstruationen er den unge idrætspiges naturlige – men samtidig irriterende – handicap. Der kan fortælles om mange eksempler på, hvad denne biologiske faktor har ødelagt i de store konkurrencer gennem tiderne. Men takket være videnskaben er problemet ved at være løst. Ved særlige indsprøjtninger kan man udskyde den ventede menstruation, hvis en vigtig konkurrence netop er forestående. Men hele dette spørgsmål skal behandles med den yderste forsigtighed og under absolut lægekontrol. Og iøvrigt kan en udskydelse af den normale menstruation ikke foretages med kort varsel.

På det specielle område, der hedder *ernæringen*, er der opnået fine resultater, fortæller Aksel Bjerregaard. Vi ved nu ganske præcist, hvad der er den rigtige kostblanding. Den sportstype, vi kender idag, er helt anderledes end tidligere, og det er først og fremmest *proteinerne* i ernæringen, der har været udslagsgivende. Det siger sig selv, at det ikke bare kan være en mere intensiv træning, der har givet så fremragende resultater i de senere år, hævder Bjerregaard. Når man var ved at dåne af begejstring for få år siden, over at en mand kunne springe to meter i højdespring og nu tager det næsten som en selvfølge, at de bedste idrætsfolk kan springe ca. 2 meter og 25, så er det noget *andet* og mere end selve træningen. Og dette andet og mere er *videnskaben*. Foruden vore olym-

piadedeltagere skal vore danske håndboldspillere iøvrigt også træne i dette efterår på Den jyske Idrætsskole til verdensmesterskaberne i januar i Sverige, og vore håndboldspillere vil naturligvis også i rigt mål kunne drage nytte af forstander Bjerregaards træningserfaringer.

MEN det sidste og måske allervigtigste punkt, hvor man nu er begyndt at sætte ind, er *psykologien*. Hvad nytter det, at en idrætsmand er stærk som en okse, hvis han ikke forstår at bruge sine kræfter rigtigt, og i den senere tid har man gang på gang konstateret, at hvis en bomstærk idrætsmand – og for den sags skyld også -kvinde – ikke opnår de helt store præstationer, kan der ligge psykologiske årsager til grund.

Derfor arbejder man også ihærdigt med, at vore idrætsfolk skal være i den bedste psykiske form. Der føres lange samtaler med de sportsfolk, som man mærker har sjælelige problemer, og disse problemer skal løses af trænede psykologer, hvis det bliver nødvendigt. Aksel Bjerregaard fortæller om et typisk eksempel: en af vore fremragende roere sakkede i løbet af få uger mere og mere bagud i ydeevne. Han var i tip-top fysisk form. Det viste „strain-gauge-dynamometeret“, men af en eller anden ubegribelig grund kunne han ikke følge med sine kammerater. Så en dag kom forklaringen: han havde brudt med sin forlovede, og det gav ham en indre psykisk spænding, som handicappede ham. Problemet blev løst, idet hans pige tog initiativet til at genoptage forbindelsen, og så roede han sine kammerater „sønder og sammen“ igen!

ORDET „testning“ var indtil for få år siden et ukendt ord i dansk idræt. Nu ved enhver sportsmand, hvor vigtigt det er at blive „testet“ på en række områder med det ene formål: at opnå de bedst mulige resultater, og hvis der opstår problemer, så finde en løsning hurtigst mulig. Også *matematiske* udregninger anvendes nu med stort held bl. a. i forbindelse med kuglestød, spydkast og højdespring.

Men hvis det gennem en testning er blevet bevist, at en mandlig eller kvindelig idrætsudøver er saktet bagud, hvad kan man da rent umiddelbart gøre for at rette op på de dårlige resultater? Ja, først og fremmest må man undersøge, om den pågældende lider

af en eller anden sygdom, som han ikke selv ved noget om, fortæller Aksel Bjerregaard. Han kan f. eks. lide af blodmangel eller have efterveer fra en alvorlig influenza. Det råder lægen bod på, og så må træningen lægges lidt om i begyndelsen, til fysikken atter er i orden. *Vitaminmangel* er heller ikke et ukendt fænomen. En kanoroer var meget flittig med sin træning, men han nåede ikke rigtig nogen vegne. Han *boede* i sin kano og så kom forklaringen: han levede udelukkende af dåsemad og fik ikke tilstrækkeligt med vitaminer. Et par uger efter var skaden udbedret.

På spørgsmålet om hvad der er det vigtigste for en idrætsudøver bortset fra at være i fysisk form, svarer Aksel Bjerregaard: *at være i psykisk balance*. Det bedste eksempel, han kan nævne herpå, er den uforlignelige løber *Gunnar Nielsen*, som Bjerregaard i sin tid trænede op. Gunnar Nielsen var altid i ro og lod sig aldrig ophidse eller irritere. Svenskerne har et udmærket udtryk for, hvad det vil sige for visse sportsfolk at være uden psykisk balance. De siger, at den eller den idrætsmand „lider hotel døden“. Det vil sige, at han uden for sine egne hjemlige omgivelser lader sig forvirre og irritere af den fremmede mad og de øvrige fremmede forhold med det resultat, at han kommer i psykisk uorden og ikke kan yde sit bedste. Denne fare lurar på alle idrætsfolk, der rejser, og derfor kæmper de som regel bedst i deres eget hjemland.

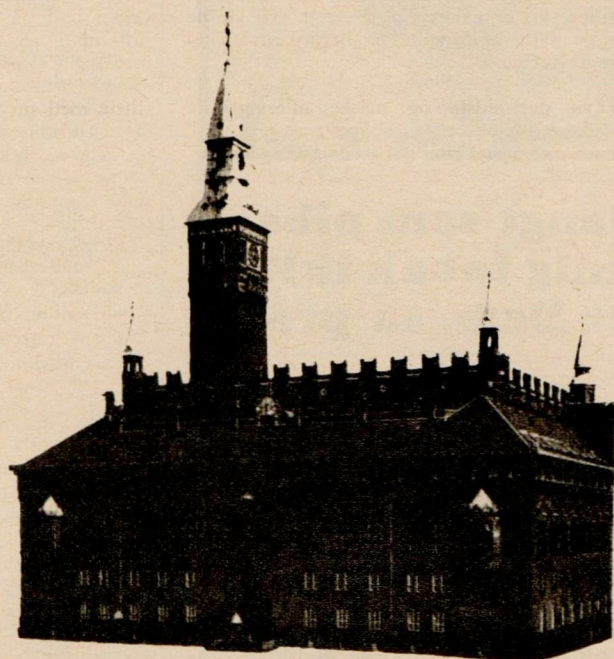
AKSEL BJERREGAARD er måske det menneske i Danmark, der på en bred front ved mest om idrætsfolk og deres individuelle kampe. Med sit rolige væsen og sin stille autoritet indgyder han umiddelbar tillid. Han elsker de høje, lyse rum, og udsigten over de grønne plæner og skovene, der omkredser idrætsskolen. Han har gjort sit arbejde idetisk med sit liv. Hvis ikke han i disse omgivelser skulle få vore olympiadedeltagere – og måske særlig vore kvindelige idrætsfolk – til at yde det allerbedste, så er der ingen, der kan.

Men ligefrem *fabrikere* idrætsfolk på samlebånd – det kan vi nu ikke, siger han til slut ... Og det kan man naturligvis heller ikke hverken i Frankrig eller Amerika. Vi må jo huske, at en træningsskole ikke er en pølsefabrik, men et dejligt arbejdssted for levende mennesker – og gudskelov for det!

JOHANNES ALLEN.

DET ER BENZINFORBRUGERNES EGET TANKSKIB

BILLEDET fortæller tydeligt om størrelsen af nutidens tankskibe. Skibet i tegningen er det nyeste medlem af OK-flåden, der fragter brændselsolier og benzin her til landet og til tilsvarende OK-depoter i Sverige og Norge. Skibet hedder *Okland* (forstavelsen i alle flådens navne er OK) og er bemærkelsesværdigt, fordi det har et af de mest omfattende dataanlæg, der endnu er indbygget i noget skib. Dataanlægget har faktisk „overopsyn“ med fart, sejlroute, brændselsforbrug m. m. og slår alarm, når noget går i hårdknude. Med dataanlægget kan kommandobroen manøvrere skibets motorer, der til fremdrift af de 61.300 tons udvikler 20.800 hestekræfter. På grund af automatiseringen er besætningstallet omkring 30 mand, mens en 50-mands besætning ellers er nødvendig for at holde et skib af denne størrelse sejrende. *Okland* er for nyligt gået ind i sejladsen, og på sin jomfrurejse hentede det olie og benzin hjem fra Hollandsk Vestindien til brugsforeninger og andre kooperative forbrugere i Norden, heri indbefattet Danmark.

Stevns drøfter egns-brugsforening

BESTYRELSENE for brugsforeningerne i *Højerup* og *Tommestrup* på Stevns har foreslået, at de to foreninger forenes til én.

Dette skridt fortjener opmærksomhed. Det rummer nemlig kimen til noget endnu større: en samling af stevnske brugsforeninger til én stor egn-brugsforening.

Der har allerede været afholdt et par møder om samarbejdstanken. Man har her søgt at berede jordbunden uden at drøfte detaljer. Den stedlige FDB-kredsrepræsentant, gdr. *Søren Mikkelsen*, Herfølge, har ledet disse møder, men vil dog lade de lokale brugsforeninger selv finde et samarbejdsgrundlag, støttet af FDBs konsulenter i disse problemer.

På overvejelsernes nuværende stadium er der overalt på Stevns interesse for samarbejde. Inden for tolv kilometer fra Storeheddinge (egnens naturlige centrum) findes 21 brugsforeninger, og i fem kilometers afstand fra byen ikke færre end seks brugere. Kræfter, der støtter sammenslutningstanken, mener, at der i lokalcentret (altså Storeheddinge) bør findes et stort brugsforenings-supermarked, som støttet af større og mindre „nærhedsbutikker“ giver egnens forbrugere den mest effektive betjening.

Man har et godt stykke vej at gå, før man er nået gennem alle overvejelser. Men *noget* er allerede nu på vej. Andre steder i landet gør man sig lignende overvejelser, og inden længe foreligger antagelig meddelelse om positiv indstilling til den første danske egn-brugsforening.

FORBRUGERNES KRAV TIL REKLAMEN

Anvendelsen af reklame må begrænses. Reklamens totale omkostninger må underkastes en form for offentlig kontrol. Der må i reklamen skaffes respekt for ærlighed og sandhed, eventuelt gennem offentlige foranstaltninger. Radio, presse og tv, der bringer reklame, må vide, at de i første række er ansvarlig over for deres publikum, og disse massemedier må ud fra forbruger-

synspunktet vurdere den reklame, de bringer.

Disse krav til reklamen er for nyligt formuleret og tiltrådt på den internationale forbruger-unions kongres, der med repræsentanter for forbrugerorganisationer i 43 nationer for nyligt blev afholdt i Israel. Kongressen, der således stillede sandhedskravet til al reklame i første række, blev afholdt under mottoet: *forbrugernes revolution*.

FOR 200 MILLIONER KRONER TEKSTILVARER

MANGE af brugsforeningernes varer er købt i et omfattende samarbejde mellem danske, svenske, norske og finske brugsforeningsfolk. For nyligt er dette samarbejde udvidet med dannelsen af fem arbejdsgrupper, der alle skal foretage fællesindkøb af tekstilvarer til brugsforeningerne i Norden.

Der er oprettet arbejdsgrupper for køb af metervarer, hvidevarer, sytilbehør, garner og mønstre. Disponent *Helge Holst* fra FDB er valgt som formand for arbejdsgruppen: sytilbehør. Man regner med, at de fem grupper på et år vil indkøbe tekstilvarer til brugsforeningerne i Norden for omkring 200 millioner kroner.

Når De er nået så langt som pibe-ryger, at en upersonlig tobak ikke mere tilfredsstiller Dem, så prøv et stop Primrose!

Der er stor forskel på smagen af de forskellige tobakstyper. Nogle er lette og upersonlige. Det er oftest den type, nye-piberygere begynder med. Disse tobakker er også udmærkede, så længe man ikke er nået dertil, at piberygning skal være en nydelse helt for sig selv. Har man virkelig fået smag for piberygning, er det kun en karak-

terfyldt, aromatisk og fyldig tobak, der kan virke helt tilfredsstillende. Sådan er Primrose – drøj og krydret, men ikke stærk. Hvert drag af piben fylder munden med velsmag. Prøv at stoppe en af Deres piber med Primrose i dag og nyd den langsomt. Det er herligt. Det er ikke uden grund, at Primrose er blevet de erfarne piberygernes tobak.

DAGSPRISER

kan ses i tv

Hvad er dagsprisen på ferskner? Hvad koster et par gode skolesko? Franske forbrugere får svar på spørgsmål af denne art i tv. I den allerbedste tv-senderetid, nemlig lige før aftenens tv-avis, vises lister over dagspriser i en 90 sekunders udsendelse hver aften, tirsdag til lørdag.

Det er først og fremmest levnedsmidler, det gælder. Frankrigs sendenet er i de 90 sekunder delt i otte stor-områder, og det er gennemsnitspriser i hvert af stor-områderne, der udsendes.

På denne måde underrettes forbrugerne om fordelagtige og lave priser på f. eks. fisk og grøntsager – eller advares mod at efterspørge produkter, fordi tilførslen af dem er ringe.

Det gælder dog ikke levnedsmidler alene. Mindst en gang om ugen får forbrugerne på samme måde underretning om dagspriser på varer uden for levnedsmiddelområdet. Det er ofte sæsonbestemt forbrugervejledning. Op til pinse meddeles således dagspriser på børns og voksnes pinsesnit, og nu, lige før skoleårets begyndelse, gælder det priserne på børnenes skoletøj.

Mandag aften udvider det franske tv forbrugervejledningen til tre minutter. Programmet (hvis titel på dansk kan oversættes til: *Jeanne køber ind*) vejleder i kunsten at købe ind. I rappe kortfilm tales om forbrugerbeskyttelse, uuhæderlige salgsmetoder, pris- og kvalitetsvurdering o. m. a. Desuden bringes oplysning om tryksager, forbrugerne med nytte kan studere (altså ting, svarende til vort husholdningsråds pjecer).

Udsendelserne betales af den franske stat med ca. 1¼ mill. francs (ca. 2½ mill. kr.) årligt, eller ca. 80 kr. pr. sekund. Nyten af udsendelserne kan direkte aflæses. Både fiskere og landmænd har takket være forbrugerinformationen fundet afsætning for produkter, der ellers ville være forblevet usolgte.

Man ved, at 65 pct. af det franske tv-publikum flere gange ugentlig ser disse prisnoteringer og således vejledes i deres daglige indkøb. Det hele tager kun 10½ minut af den ugentlige tv-senderetid. Det koster ikke ret mange penge. Det gør god nytte. Var systemet ikke en dansk efterligning værd?

På tv-apparatets billedskærm ses et glimt af mandagens forbrugervejledende udsendelse i fransk tv. Jeanne køber ind, hedder programmet, som giver vejledning i indkøb. Ugens andre hverdage sendes prisnoteringer i 90 sekunder lige før tv-avisen.

Norge åbner sig mod syd

I ANLEDNING AF NORDENS DAG . AF EGGERT NIELSEN

DANMARK – og især Jylland – må i fremtiden tænke sig Norge meget nærmere end hidtil. Ganske vist har Norge ikke flyttet sig. Der er lige langt over Skagerak og Kattegat som tilforn. Men højfjeldet vil rykke nærmere, hvilket skal forstås på den måde, at tre fjeldområder, der strækker sig som en bred tunge ned i det sydlige Norge, nemlig Norefjell, Blefjell og Lifjell for tiden ruster sig til at optræde som skarpe konkurrenter til de langt fjernere liggende fjeldområder i Gudbrandsdalen og langs Bergensbanen – de fleste danskeres rejsemål, sommer som vinter.

Hvad er da grunden til, at de nævnte tre fjelde indtil nu ikke har kunnet gøre sig gældende på lige fod med populære steder som Lillehammer og Geilo? Intet andet end manglende udvikling, manglende foretagsomhed. Alt hvad de har at byde på af storslåede naturindtryk – og det er ikke så lidt – har de hidtil holdt for sig selv.

Bortset fra nogle enkelte lokal-positioner i udkanterne, Jønbn i Lifjell og Bolkesjø i Blefjell har disse to fjelde indtil de sidste år været temmelig utilgængelige, og Norefjell blev først lukket op, da det i 1952 kåredes til skuepladsen for vinter-olympiaden og i den anledning blev bro- og vejforbundet med omverdenen.

Men nu skal der altså ske store ting, som ventes at bringe de tre fjeldområder i rangklasse med Norges

kendteste turistattraktioner. (I deres nærmeste nabolag findes også Gausta-toppen, som med sine 1900 meter overrager dem alle, men ikke er slet så indladende overfor turister).

Det, man sigter efter, har aldrig før været praktiseret i Norge uden for storbyerne, nemlig en regionsplanlægning, som skal følge visse ideelle hovedprincipper. Når man som i Norge har nok af fjeld, er man tilbøjelig til at lade udviklingen skøtte sig selv. Men det hævner sig. Når man spreder huse og veje ind over fjeldet, og hver enkelt hytteer stræber efter at komme til at råde over sin private fjeldtop, smuldrer snart fornemmelsen af den frie og åbne natur bort

på almenvellets bekostning.

Fordelen i Blefjell og Lifjell er, at man kan nå at sætte en stopper for denne udviklings-tendens, og i Norefjell er skaden ikke større, end der kan rådes bod på den. At fjeldene hidtil har ligget forholdsvis isoleret og uberørt hen bliver nu til gavn for planerne om at skabe vældige naturparker ud af dem.

Tilsammen dækker de tre fjeldmassiver i deres fulde udstrækning ca. 1500 kvadratkilometer. De er hver for sig så store som Bornholm, og de rummer i deres centrale del snefjeldområder på mere end 100 km². Det vil sige, at hver af de tre nøgne snefjeldområder er på størrelse med Samsø.

Det er disse højfjeldska-

lotter, som skal bevares helt uberørte, men det samme gælder de skønneste dele af det omgivende højland, og denne hensigt vil man gennemføre ved en konsekvent vej- og bebyggelsespolitik. Harmoni mellem menneskeværk og natur er parolen for denne planlægning.

Midlet til at lukke op for de hidtil temmelig ugæstfrie strækninger er *veje* – et veludbygget net af gode trafikårer, som fra Sydnorges hovedfærdselslinjer fører lige ind til fjeldmassivets mest tiltrækkende strøg, men formålet er ikke at rutte med veje – tværtimod vil man *spare på vejene* ud fra den betragtning, at to veje af ringe standard ofte gør mindre nytte end een god.

Det er kostbart at bygge veje i Norge og derfor formålstjenligt at koncentrere vejbyggeriet om enkelte særlig velegnede forbindelseslinjer, fra hvis endepunkter man så lader kontaktveje forgrene sig vifteformigt eller T-formigt ud til deres bestemmelsessteder.

Så regelmæssigt som i det danske fladland lader dette sig ikke gøre. Dertil er det norske terræn for ureglerligt, men stort set kan man placere bebyggelserne i en krans omkring det centrale fjeldplateau som et bredt udbygningsbælte for fjeldstuer, hoteller, privathytter og udlejningshytter. Indfaldsvejene kan man lade afsluttes af store parkeringspladser, cafeterier og overnatningssteder for turister på kortere besøg.

artiklen fortsættes side 17

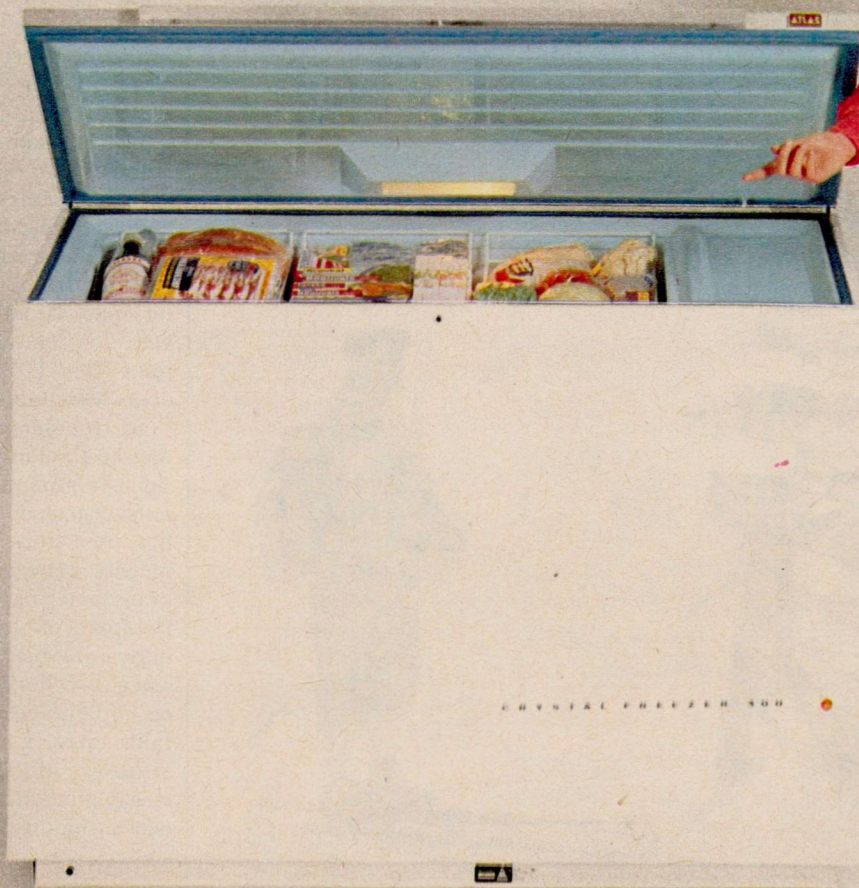
Et ensomt trafikknudepunkt i Blefjells ødemark. Her krydser forskellige løjper mellem Nord- og Syd-Ble, søterritoriet og Ble-toppen.

Går de gode tilbud Deres næse forbi?

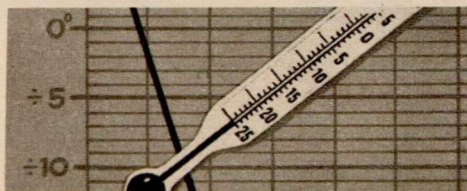
Få Dem en Atlas hjemmefryser 900 kroner om året, og maden

Atlas Crystal Freezer 300, kr. 1.535,-

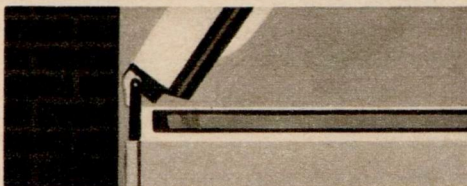
Gør alvor af det nu, anskaf en Atlas hjemmefryser og spar op til 900 kr. om året! Udnyt de gode varetilbud, køb ind i større partier, når priserne er fordelagtige og frys det hele ned i Atlas hjemmefryseren. Også køkken- og frugthavens høst kan fryses ned på det rigtige tidspunkt, og Atlas sikrer madens kvalitet gennem sin fremskredne fryseteknik. Ja, Atlas giver Dem en række fordele, som De måske ikke opdager straks, men som det er værd at have garanti for, når man vælger hjemmefryser.

... så kan De spare er garanteret frisk!

Lynindfrysning

Jo hurtigere madvarerne indfryses, jo bedre holder de sig. Atlas indfryser hurtigere end det kræves af Dansk Varedeklarations-Nævn. Termostat til under -25° , signallampe, der viser, at temperaturen er i orden.

Nem at anbringe

Crystal Freezer har små ydermål trods det store rumindhold på hele 300 liter. Ny hængselkonstruktion gør det muligt at placere hjemmefryseren helt til væg. Låget, der har indbygget lys, kan stå åbent af sig selv.

Lun yderkappe

Det er vigtigt at undgå kold overflade på fryseren - ellers risikerer man kraftig dug og vand hen ad gulvet. Atlas har lun yderkappe og dugger ikke, selv om luften i rummet er fugtig. Helt, tæt, trykprøvet boks.

ATLAS HAR DET STORE UDVALG

Crystal Freezer boksmodeller	Vejledende pris
175 liter	1.125,-
300 liter	1.535,-
400 liter	1.845,-
Crystal Freezer skabmodeller	Vejledende pris
125 liter	920,-
340 liter Twinfrost, 2 dørs	1.855,-

Alle Atlas hjemmefrysere er kontrolleret af D. V. N. (Dansk Varedeklarations-Nævn). Atlas garanti og landsomfattende service.

 LEVERANDØR TIL DET KGL. DANSKE HOF

fortsættelse fra side 15

HVER enkelt udbygningsbælte bliver noget i retning af et samfund for sig – spredt over et stort areal og dog koncentreret om alle de fordele, som man andre steder i Norge må give afkald på, fordi et målbevidst planlægningsinitiativ har manglet. Her kan drikkevandsforsyning, renovation, rutebilforbindelse, el-forsyning, affaldsbrænding, bortledning af spildevand, telefonforbindelse, vejvedligeholdelse, snerydning, vareforsyning m. m. – kort sagt alt det, der i Norge kan volde et utroligt besvær, ordnes i skøn samdrægtighed, og samtidig vil der blive let og åben adgang til fjeldkalotten ad løjper og stier, som ikke lukkes af hindrende bebyggelser.

Specielt vigtigt er det, at ingen veje krydser fjeldkalotten. Her kan man kun komme frem ved hjælp af apostlenes heste eller understøttet med ski. De store sammenhængende friarealer skal åbnes for milelange ture, jagt og fiskeri (i de mange fjeldsøer), bærplukning og sætterbesøg, alpin vintersport, langrend og skihop. Både på Blefjell og Lifjell planlægges anlæg af 2–3 stolheiser, som skal føre både skiløbere og fjeldvandrere kilometerlangt op i højderne. På Norefjell eksisterer i forvejen 3 af den slags anlæg.

Også i skovene og i sømråderne nedenfor selve snefjeldet vil der blive skaffet rigelig plads til fri færdsel igennem et net af skovløjper og stier, som specielt vil være til nytte, når det åbne fjeld i hårdt vejr vender vrangen ud. Mellem de forskellige udbygningsbælter vil der gå brede kiler af friområder i ren naturtilstand. Hytter langs søbredder og vejkanter, på bakketoppe og åsrygge vil så vidt muligt blive bandlyst. Der skal være fri adgang til de højeste punkter uden den ene hytte, som ødelægger helhedsbilledet. Spørgsmålet er dog, i hvilket omfang man får ejendomsbesidderne på fjeldet med på disse ideer.

ISPIDSEN for det store planlægningsarbejde står eksperter fra Norges landbrugsvidenskabelige Forskningsråd. Stat, fylker (amter) og kommuner samt mange andre offentlige institutioner har sluttet op om planerne, og stærke bestræbelser har været udfoldet for at få ejendomsbesidderne på fjeldene til at forstå og acceptere de for dem selv fordelagtige virkninger af en systematisk planlægning. Det er nok på det sidste punkt, man vil møde størst besvær.

Store dele af fjeldområderne er i de såkaldte „sameier“s besiddelse, d. v. s. at et mere eller mindre stort antal lodsejere fra gammel tid har lige ret til arealet, og så vil det blive svært at udrede den enkeltes rettigheder og erstatningskrav, hvis fjeldet skal gøres til en slags allemandseje.

Ikke mindre vanskeligt er det at tilfredsstille de private lodsejere ved vejenes placering. Der er allerede eksempler på, at den åbenlyst

fortsættes på midtsiderne

NORGE RYKKER DANMARK NÆRMERE
fortsættelse fra side 17

bedste løsning ved anlæg af forbindelsesveje til fjeldet saboteres, fordi lodsejerne hver for sig ønsker vejen placeret nærmest muligt deres egne tomter. På Norefjell har det især været vanskeligt at forene de private interesser med mere langsigtede planlægningsformål – til skade for det

forspring. Norefjell erhvervede sig ved olympiaden. Dette rådes der nu bod på med en forbindelsesvej fra nordsiden til sydsiden af fjeldet, som vil skabe en formidabel rundkørselssløjfe mellem to hovedvejssystemer.

Den indbyrdes forskel mellem de tre fjeldområder er meget stor. De ligner faktisk ikke hinanden. Mens det centrale Lifjell er et klippe-kaos og Blefjells kalot er

en vældig bjergryg som strækker sig ind over en milevid højslette, tårner *Norefjell* sig op som ryggen af et kæmpedyr fra jordens oldtid i jætteformat – mere kompakt end de andre, en imponerende bastion, som når op i en højde af knap 1500 meter. Til den ene side falder denne ryg stejlt ned mod søen Krøderen, og her er det de olympiske styrtløb- og slalomløjper findes, til den anden side

går den jævnt ned i skovterrænet i et bratte fald af Norefjell bader og begyndere.

LIFJELL er både drings- og spændende levende snefjeld, lille Jotunheimen

Lifjells sneklædte klippe-
toppe hæver sig majestætisk
omkring de snævre bjerg-
veje og præsenterer sig i
efterårets løvfaldsfarver i
deres fulde skønhed. (Til
højre).

På dette plateau over de
mange søer i det nordlige
område af Blefjell skal
Norsk Folkeferies store ho-
telkompleks ligge. Byggeriet
nærmer sig i dette efterår
sin fuldendelse. Hotellet
kombineres med en koloni
udlejekytter, hvoraf Dansk
Folkeferie vil råde over en
del. I forgrunden af billedet
ses den mand, som har truk-
ket det store læs ved plan-
lægning af dette område af
Blefjell, turistsekretær Olav
A. Livland. (Til venstre).
På Lifjells skråninger er det
svært at hænge fast for de
få bondebrug, der har kun-
net erobre tilstrækkeligt
agerjord fra den karrige
klippenatur til at sikre sig
en isoleret eksistens. (Her-
under til højre).

Blefjell strækker sig mod
vest ind i Norges vidtstrakte
ingenmandsland Hardan-
gervidda og byder i grænse-
området på nogle ejendom-
melige soformationer, lig-
gende trip-trap-træsko over
hinanden med et fald på 30
meter fra højeste til laveste
niveau. Her ses de fire søer
i bunden af et storslået nø-
gent bjerglandskab. (Her-
under yderst til venstre).

Og sådan møder man også
Blefjell: en lille højfjeldssø
lige på trægrænsen, omgi-
vet af lave, forkroblede nå-
le- og birketræer. (Herun-
der yderst til højre).

Blefjells højslette er en
umådelig vidtstrakt sten-
ørken, som om vinteren ud-
gør et fint skiterræn, om
sommeren et øde, men
trods alt, meget afvekslende
vandringsterræn, præget af
et rigt varieret farvespil.
(Herunder).

empeligt ned i
at byde på
dning. Derfor
r viderekomne

som fjeldvan-
terræn meget
t skiftende og
filnavnet: Det
- har fjeldet
ortsættes side 21

NYE VEJE OG NYE FERIEGLÆDER

SÅLEDES som det fremgår af illustrationsmontagen på denne side ligger de tre fjeldknuder Norefjell, Blefjell og Lifjell placeret – den ene efter den anden et godt stykke ned i det Syd-Norge, hvis blidere og fredeligere natur, de danner en skarp kontrast til. Kæden strækker sig fra den store sø Krøderen i nord ned til det midterste af Telemarken, hvorfra de sidste 50–100 kilometer ud til havet er et hyggeligt og omgængeligt, rundkuppet skov- og sølandskab, afsluttet med den berømte kyststrøbe af skærgårds-øer ude ved Skagerak.

På baggrund af de bekvemme tilgangsforhold, forundres man ikke så lidt over, at de tre fjelde har været relativt ukendte i en årrække, hvor andre meget fjernere fjeldpartier har draget turiststrømmen til sig. Særlig i forhold til Danmark ligger de fordelagtigt i kun to-tre timers afstand fra de kystbyer, som både København og Jylland står i konstant dampskibsforbindelse med.

Arsagen er, at de åbenbart har været for

vanskeligt tilgængelige. Først ved olympiaden i 1952 fik Norefjell sin automobilvej, og på de to andre fjelde er vejarbejdet kun udført i nødtørftigt omfang. Men fra nu af vil det gå hurtigt. Adskillige veje nærmer sig fuldendelsen, og andre er færdige på planlægningsstadiet.

Navnlig vil man af nedenstående skitse over Lifjell- og Blefjell-områderne kunne se, hvor forgrenet vejnettet (de røde linjer) strækker sig ind i fjeldområderne og står i forbindelse med de bredere optrukne hovedfærdselslinjer ud til kystbyerne, til Kongsberg og til Oslo.

I løbet af nogle år vil det uden vanskelighed kunne lade sig gøre at køre i bil helt ind til grænsen af højfjeldet. Men heller ikke længere. For det er nemlig formålet (således som det er forklaret i foranstående artikel) at bevare alle de centrale fjeldmassiver i uberørt naturtilstand, kun tilgængeligt for fjeldvandrere og skiløbere, bæltebiler og hestetrukne slæder og kaner.

Kun de færreste forestiller sig, hvor stor slået naturen er i disse højder. Det er, som om Norge vil løbe vildskaben af sig, inden det forvandler sig til skikkelig skov- og agerland på den sidste strækning ud mod havet.

LIFJELL er det sydligste af de tre fjelde. Som det ses er vejnettet allerede veludviklet i det sydøstlige hjørne af fjeldet omkring Jønnebu. Men nok så spændende vil de veje blive, som fører ind fra Heddal til Gavlsjø og videre gennem Arnotdalen til Bø. Denne vejforbindelse vil blive som en oase i en storlået klippenatur. Fra Seljord påtænkes ligeledes en vej ind gennem en meget romantisk dal. Ved den nordøstlige indgang til Lifjell ligger Norges nationale helligdom, den berømte Heddal stavkirke, som tiltrækker beundrere langvejs fra.

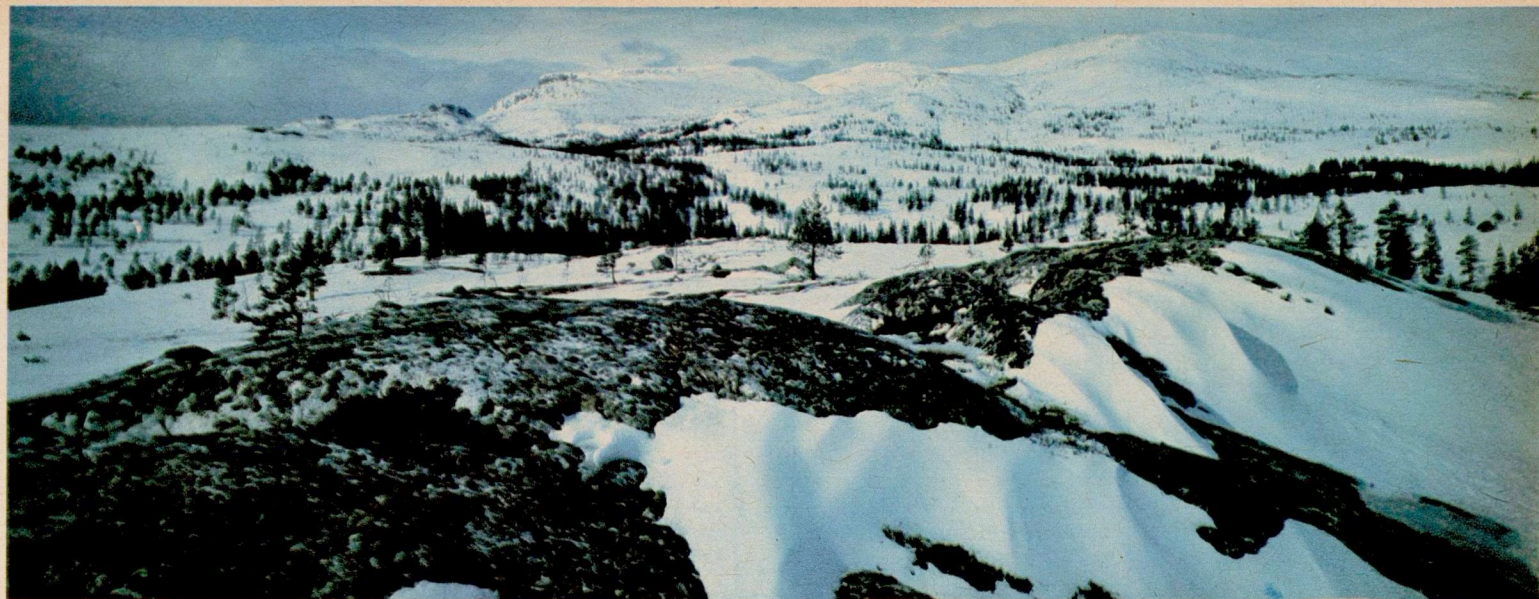
BLEFJELL er ovenstående område mellem Bolkesjø og Flesberg. I modsætning til Lifjell består hovedparten af fjeldet i en bjergryg og en vældig højslette, som deler området i to dele. I den nordlige er vejnettet som det ses allerede langt fremme. Her vil Norsk Folkeferies store hotelkompleks åbne om kort tid.

NOREFJELL har til en vis grad levet på laurbærene siden vinterolympiaden 1952. Der findes faktisk kun en vej til fjeldet, til gengæld er den udmærket. Men nu er arbejdet i gang med at forbinde Sandum Seter med en bilvej (punkteret) til Eggedal, hvorved to hovedfærdselslinjer vil kunne forbindes i en mægtig rundkørselssøjle ind over det lavere fjeldparti.

Til Skagerak og Oslofjorden. Så snart man er kommet fri af de tre fjeldområders vejnet, som uundgåeligt er noget snørklet, nyder man godt af de – efter norske forhold – meget fine hovedveje, som fører mod Oslo eller søkøbstæderne langs Oslo-fjorden og Skagerak. Især på de sydligste strækninger har man fordel af lange lige landeveje, der både vinter og sommer tillader lige så uhindret trafik som i Danmark.

Endvidere bidrager de mange dampskibsruiter fra det sydlige Norge til at gøre afstandene til Danmark kortere. Allerede i mange år har der eksisteret en livlig trafik fra jyske havne til Kristiansand, Arendal, Kragerø, Larvik og Oslo. Fra København har DFDS hidtil været ene om forbindelsen til Norge med de store rutebåde til Oslo. Fra dette forår er en ny bilfærge kommet i gang fra København til de to sydnorske havne Brevik og Frederikstad. Navnlig forbindelsen til Brevik vil blive af stor betydning for kontakten med de fjeldområder i Syd-Norge, som nu åbner sig for turiststrømmen. Med afgang fra København sent om eftermiddagen vil færgen være i Brevik tidligt om morgenen, og 2–4 timer senere vil man kunne være fremme i et af de nævnte fjeldområder.

NORGE RYKKER...

fortsættelse fra midtsiderne

fået på grund af dets kaotiske vildskab, dets forrevne og stærkt kuperede terræn. Der er ingen tvivl om, at det er resterne af en ældgammel vulkan. Hele den midterste del består af en stor sæter, Hollane Sæter, som stadig er i drift. Uden omkring rager klipperne op som noget i retning af en kolossal hul kindtand, men netop det uregelmæssige mønster giver en terrænvariation af betagende virkning. Om vinteren er det brat op- og nedadgående landskab en speciel attraktion for skiløbere. I visse lavninger, beskyttet af klippeblokke, kan der ligge op til 10 meter sne.

BLEFJELL er nok det af de tre fjeldområder, som har været præget af størst udvikling, navnlig på den nordre side, hvor den lokale ombudsmand *Olav Livland* har udført et stort arbejde i forbindelse med planlægningslederen *Sverre Øvstedal* og *Norsk Folkeferie*.

Når man færdes oppe på den vidtstrakte højslette, får man et tydeligt indtryk af, at den i grunden er en del af Hardangervidda. Uden påviselige grænser forgrener dette endeløse norske ingenmandsland (med udløbere helt ud til vestkystbæltet) sig naturligt ind i Blefjellkalotten. Det har bl. a. givet sig udslag i, at en vild renhjort, tvunget af dette års

sluttes næste side

Blefjell krones af en milelang højderyg, som man ser et stykke af på ovenstående billede. Både skiløbere og fjeldvandrere har på enhver årstid fordel af at kunne lægge fjeldturen enten på selve den imponerende højderyg eller i læ af dens fjeldmasser, når vinden blæser op.

En af hytterne i en ældgammel bygd på skråningen af Blefjell ned mod Bolkesjø. Hvert af husene i denne bygd er værdig til indlemmelse i et frilandsmuseum. Det er ikke mange årtier siden, man gik på bjørnejagt i denne afkrog. De to kranier over vinduet er bjørnekranier. (Nederst til venstre.) Til højre forneden ses Norefjells nordside, der falder stejlt ned mod Krøderen-søen. I nærheden af denne hytte, skjult af træer, ligger den olympiske styriløbsbane fra 1952.

Herunder et billede fra det indre af Lijfjell, der er en stor sæter, som om vinteren kun besøges af skiløbere, men hvis græsgange om sommeren er fyldt med et halvt hundrede køer og talrige geder og får – en af de få norske sætere, som stadig er i drift, og hvor turisten kan svælge i alle de mejerigtige ting, som norske sætere tidligere var berømt for.

NORGE RYKKER DANMARK...

fortsættelse fra side 21

hårde vinter, fra Hardangervidda har flyttet sig helt ind i Blefjell, hvor man håber at bevare den som en samlet flok. Højsletten deler faktisk Blefjell i et Syd-Ble og et Nord-Ble. Syd-Ble har sit udgangspunkt i Bolkesjø, hvorfra en tovbane og flere udmærkede løjper går op til fjeldet. Men veje eksisterer kun i ringe omfang.

I dette område af Blefjell-kalotten hæver sig en milelang højderyg som faktisk omkranser den syd- og vestlige del af højsletten.

På den nordre side af Blefjell er man nået meget langt med 3-4 forbindelsesveje ind til fjeldet, samt en meget fin forgrening af kontaktvejene i det enestående søterritorium ved grænsen af fjeldkalotten. Her ligger mere end 50 store og små søer, fordelt i forskelligt niveau, dels i skovterræn'et, dels på selve snefjeldet. Rundt mellem disse søer, der på alle årstider udfolder en rigt varieret skønhed, skal bebyggelsen placeres diskret, så den ikke kommer til at skade helhedsindtrykket.

Bebyggelsen vil især samle sig om et hotel af

sationer, samt Norges Vandfærelag, Ungdomsherbergernes Organisation, forskellige feriehjemsorganisationer m. fl., men administrationen vil blive ledet af Norsk Folkeferie.

Projektet er af så stor betydning, at det får økonomisk støtte af den norske feriefond. Af denne og andre grunde vil det blive et folkeligt foretagende, tilgængeligt for alle, også udenfor andels-medlemmernes kreds. Disses fordel af medlemsskabet består i, at de får fortrinsret til leje af en koloni af hytter, som opføres i nær tilslutning til hotellet og udlejes og ad-

lokaler til børneparkering, hobby'es og spil, store opholdsrum m. m.

FOR DE omboende hyttefolk, både hytteejere og private besiddere, vil der blive forskellige tjenesteydelser, bl. a. i form af et cafeteria hvorfra der også kan sælges varm og kold mad ud af huset til fortæring i hytterne. Fra en butik vil man kunne forsyne sig med varer. Hotel og cafeteria udstyres således, at det også kan benyttes til kursusvirksomhed, kongresser o. l.

Stedet skal ikke drives som „forretning“, et eventuelt overskud af driften skal bruges til videre udbygning, f. eks. skal der snarest muligt bygges skihejs til Fagerfjell.

Et romantisk indslag er et sæterareal ved Sandvatn, som fremover skal holdes i drift på gammeldags maner, kombineret med salg af mælk, fløde, rømme, vafler, gjetost og andre sæter-rafineringer til feriegæsterne.

Dette hotelkompleks skal nok få succes i det lange løb, også blandt danske Norges-rejsende.

Men hotellet er kun første etape i et investeringsfremstød, som i løbet af en 10 års periode ventes at sikre Blefjell en kapacitet på over 1000 sengepladser, fordelt på hoteller, fjeldstuer og udlejekytter rundt om hele Ble-kalotten, samtidig med at der til hyttebebyggelse udlægges 40 kvadratkilometer med plads til 2500 hytter.

På Norefjell er hotelkapaciteten forlængst oppe på 3-400 senge, og der foregår et stort hyttebyggeri, omend ikke så velreguleret som på Blefjell.

Lifjell er foreløbig længst tilbage i udvikling – ufortjent kan man sige, for mange til vildt og forrevet fjeldterræn findes ikke. Men de nye veje, som er undervejs, vil hurtigt bringe Lifjell frem på linje med nabofjeldene.

Norefjell kan ikke klage på tilstrømningen af ungdom fra Oslo, Drammen og andre store byer i nærheden. På „store dage“ kan tilstrømningen af biler være så stor, at parkeringskøen strækker sig fem-seks kilometer ned ad den eneste autovej. Her ses et eksempel på skiløber-trængslen.

Op til denne højderyg er det meningen at anlægge en lang stolhejs fra de pragtfulde fjeldsøer ved Nordstul 700 meter over havet. Men endnu har man ikke kunnet blive enige om, hvor forbindelsesvejen til dette sted skal gå. Når det engang bliver tilgængeligt, vil det høre hjemme blandt Norges betydeligste turistattraktioner. Både sommer og vinter besidder Nordstul alle den norske naturs fortrin.

store dimensioner, der er i færd med at blive opført under Norsk Folkeferies ledelse på en smal skovklædt klippetange mellem de to søer: Sandvatn og Holmevann – d. v. s. 200 m nedefor det 800 m høje Fagerfjell, hvorfra der er åben adgang ind til det centrale fjeldplateau.

Hotelvirksomheden bliver organiseret som et andelsselskab ejet i fællesskab af Norsk Folkeferie og en række fagforeningsorgani-

ministreres af hotellets ledelse. Med årene vil der blive plads til 140 hytter. Dansk Folkeferie har sikret sig aftaler om en vis udveksling af hytter med sommerhuse i danske Folkeferiekolonier.

Ligeledes bliver der plads til et ungdomsherberg, opført som en stor hytte med 30 sengepladser.

Hovedanlægget skal bestå i en hotelbygning med knapt hundrede gæstesenge, spisestue, pejsestue,

MED SAMVIRKE PÅ GRØNLAND

FDBs oplysningsafdeling har ladet fremstille et nyt billedbånd, *Med Samvirke på Grønland* – beregnet til undervisningsbrug i skoler. Billederne er et udvalg af de farvefotografier, som blev publiceret her i bladet i fjor i forbindelse med en artikelserie fra Grønland, skrevet af en af Samvirkes medarbejdere, *Kaj Christiansen*.

Efter artiklernes fremkomst er FDBs oplysningsafdeling fra flere sider blevet opfordret til at fremstille et sådant bånd, i lighed med billedbåndet *Med Samvirke i Afrika*, som var sammensat af billeder fra redaktør *Eggert Nielsens* afrikanske rejserreportager.

Billederne til Grønlandsbåndet er valgt således, at de skulle give et indtryk af de nutidige levevilkår og af erhvervslivet på Grønland. Netop fra nutidens Grønland har mange skolars billedmateriale hidtil været ret sparsomt.

Med Samvirke på Grønland kan ligesom de andre af FDB fremstillede billedbånd bestilles gennem brugsforeningen eller ved henvendelse til oplysningssekretæren ved en af FDBs centralafdelinger. Prisen for Grønlands-båndet (ca. 65 billeder) er 50 kr. Med i denne pris er et teksthæfte, som foruden oplysninger om det enkelte billedmotiv indeholder et kortfattet leksikalsk afsnit, en grønlandsk tidstavle og en litteraturfortegnelse.

En skrivemaskine er ikke luksus, men et særdeles nyttigt arbejdsredskab, ikke mindst for de unge, der nu er gået igang med videregående undervisning på højskole, universitet eller faglig skole. Brugsen har en skrivemaskine, der på én gang har fået godt ry for kvalitet og prisbillighed. Der er to typer af denne rejse-skrivemaskine. De bærer begge Major-navnet, hvilket i sig selv er en god kvalitetsbetegnelse. Den billigste af de to skrivemaskiner koster 298 kroner, den anden koster 385, og prisforskellen for den dyreste type hænger sammen med dens ekstraudstyr af tabulator, hvilket alle fagfolk ved, er en nødvendighed for enhver, der skal opstille statistikker og regnskaber.

Vær ikke "håndskjuler"

Hvis De hver dag skræller kartofler, vasker op, tørrer støv af og gør badeværelset i stand ... uden at bruge Marigold-handsken ... er De sikkert håndskjuler. (Ellers vil De snart blive det). Men De behøver slet ikke være håndskjuler!

Hold smukke hænder smukke med Marigold

NB: Køb Marigold 1/2 nr. større end Deres alm. handsker.

 DINAR LUXUS-SKOCREME	 DINAR LUXUS-SKOCREME	 DINAR LUXUS-SKOCREME	 DINAR LUXUS-SKOCREME
			
SKOCREME			

Det er så let at få smukt og blankt fodtøj med DINAR. Det pynter – og skoene holder længere, for DINAR indeholder lanolin, der gør læderet smidigt og blødt.

DINAR LUXUS-SKOCREME i dåse med 56 g **1,68**
eller i nem og praktisk tube med 50 g **1,68**

- OG SÅ FÅR DE ENDDA DIVIDENDE

BRUGSEN

AMBASSADØR-BESØG I FDB

FDBs hovedkontor og centralafdelingen i Herstedvester havde for nyligt ambassadør-besøg. Det var den nyligt tiltrådte israelske ambassadør, Ester Herlitz, der under besøget satte sig ind i dansk brugsforeningsbevægelses praktiske arbejde. Fruen viste sig som en gæst med særlige forudsætninger for at forstå

brugsforenings-arbejdet. Israel er som bekendt et andelsland, og endog mere gennemsyret af andelsbevægelsens praktiske indsats i hverdagens liv og arbejde end tilfældet er her i „andelslandet Danmark“. På fotografiet ses ambassadør Ester Herlitz i FDBs prøvekøkken, hvis virke og indretning også var genstand for interesseret studium.

DIVIDENDEBØGER TIL ALLE

I Helsingør er der en stor brugsforening (med elleve butikker) så vel som en stor Kvickly-butik. De to typer tilhører jo samme familie, men ikke alle sundbyens forbrugere husker på det. Derfor har Helsingør-brugsen for nyligt uddelt nye mærkebøger til alle familier i byen og dens omegn. 21.000 familier fik på denne måde understreget, at rabatmærker fra Kvickly eller dividendemærker fra Helsingør Brugsforening kan indsættes i samme bog og haves samlet.

Jubilæer i FDB:

50 år: Viggo Sørensen, Kolding Fabr., 10 oktober.

Brugsforenings-jubilæer:

75 år: Maglebrænde Brugsforening, 1. oktober. 50 år: Karlshøj Brugsforening, 1. oktober. Nørholm Brugsforening, 1. oktober. „Solkjær“ Hinnerup Brugsforening, 8. oktober.

Butikshandelens nye formand ønsker lukkelovs-liberalisering

Forretninger skal have åbent, når der er behov for det. Således udtrykker den nye formand for Butikshandelens Fællesråd, manufakturhandler Axel Müller, sit principielle standpunkt til lukkelovsspørgsmålet.

Det er noget af en sjældenhed at træffe en organisationsleder indenfor den private handel, som er tilhænger af en liberalisering på dette område – og som tør sige det. Müller er da også blevet kritiseret af andre repræsentanter for privathandelen, som bl. a. hævder, at en lempelse af lukkeloven vil skabe „lukkevirvar“, men hertil siger han:

– Jeg har den opfattelse, at forbrugernes behov for åbne butikker kan være forskelligt, således at den åbningstid, der er den rigtige i et city-kvarter, ikke nødvendigvis er den rigtige i en omegnskommune eller f. eks. på en landplads. En sådan frihed til at variere åbningstiden behøver ikke at give det lukkevirvar, som man har ment, at jeg var tilhænger af. I øvrigt er detailhandelen selv i gang med under den nuværende lukkelov at skabe dette virvar ved at indføre mere eller mindre frivillige lokale lukketider på ugens forskellige dage. Jeg tager bestemt afstand fra denne udvikling og vil advare imod den.

Seks fælles centre for Andelsbanken og MLU

Andelsbanken og det store forsikringselskab MLU har fundet sammen om opførelse af moderne kontorbygninger til fælles brug. I foråret blev et sådant fælles center taget i brug i VEJLE, fornyligt er et lignende blevet færdigt i SVENDBORG. I forvejen havde de to store andelsvirksomheder ladet opføre centre i AALBORG og RANDERS. Et femte er nu under opførelse i ÅRHUS, og nummer seks er planlagt i KOLDING.

Nye storbutikker i lokalcentre

Rødby, der er lokalcenter på Sydlolland og desuden den første danske by, turisterne på „fugleflugtslinjen“ møder, vil få et stort brugsforeningssupermarked. En butik på 400 kvadratmeter, altså af ret stor type, er under opførelse og vil antagelig slå sine døre op for forbrugerne inden næste jul.

I Ikast har man i sommer taget en butik af samme type og størrelse i brug som afløsning for en ældre brugsforeningsbutik. Anstrengelserne er belønnet allerede. Det viser sig, at årsomsætningen vil stige til ca. 2½ mill. kr., hvoraf kød- og viktualiesalget vil andrage den ene halve million. Jo, forbrugerne kan lide deres store brugsforenings-supermarkeder.

Grundlov for u-landenes andelsbevægelse

FOR AT give udviklingslandene et fundament, på hvilket de kan opbygge deres andelsbevægelser, har det verdensomspændende FN-organ ILO (Det Internationale Arbejdsbureau) for nyligt vedtaget en „henstilling“, som med tiden kan blive grundlov for al andelsbevægelse i udviklingslandene. At en enig verden står bag henstillingen fra ILO ses af stemmetallene: 317 for, ingen imod, seks stemte ikke.

I indledningen til den fremtidige grundlov for andelsbevægelse hedder det, at i udviklingslandene må oprettelse og udvikling af andelsforeninger anses som et af de vigtigste redskaber til økonomisk, social og menneskelig fremgang.

Som noget af det første må fremskaffes låneinstitutioner, der kan finansiere med sund kredit (i en verden, hvor tårnhøje ågerrenter er hverdagskost). Andelsvirksomhed kan bidrage til forøgelse af en nations indkomst og til forbedring af beskæftigelsesforhold, især når jordreformer gennemføres, eller der oprettes industri, som udnytter lokale råstofforekomster.

Som ramme for andelsforeningernes liv må de nye nationer vedtage en lovgivning, som beskæftiger sig med foreningernes oprettelse og funktion. Lovgivningen må også beskytte andelsforeningernes ret til at virke – i det mindste på lige fod med andre virksomhedsformer.

Oplysning er nødvendig, hedder det i ILOs henstilling, ikke alene i særlige andelsskoler, men i mange andre former for skole og uddannelse.

Finansiell støtte til udviklingslandenes andelsforetagender kan ydes ude fra, så de kan øge deres aktivitet eller overvinde hindringer, der ellers ville bremse en sund udvikling. Men denne hjælp må ydes *uden* betingelser.

Det er første gang, ILO på sin dagsorden har haft et problem angående andelsbevægelse, efter at organisationen nu gennem 50 samlinger har behandlet mange vidtrækkende sociale spørgsmål. Henstillingen har været forberedt gennem mere end to år. F. eks. er alle udviklingslande udspurgt om deres håb til moderne andelsbevægelse, og på denne måde har ILO fået et verdensoverblik, som viser, at udviklingslandene i høj grad regner med, at fremgang kan opnås netop med andelsbevægelserns hjælp. Men der er stor forskel i opfattelsen af begrebet andelsbevægelse, og netop af denne grund var der brug for den definition af begrebet, som ligger i den vedtagne henstilling fra ILO.

ANDELSBANKEN

HOVEDKONTOR: VESTERBROGADE 4 A . HAMMERICHSGADE 2 . AXELBORG . KØBENHAVN V

230

AFDELINGER OG KONTORER OVER HELE LANDET

Estimulante

A.M. HIRSCHSPRUNG & SØNNER
KONGELIG HOFLEVERANDØR

Hvid??

Lad en cigarryger få cerutten i den elegante, hvide æske. - Giv ham en Estimulante. - Se ham tænde den, ryge den, nyde den. Se hans undersøgende blik på den hvide aske og hans anerkendende nik... Estimulante - cerutten i den elegante hvide æske.

71 ØRE PR. STK.

Her kan De KLAGE

HVAD gør forbrugeren, der føler grund til at klage over en vare eller over en vares behandling

HVAD betyder kvalitetsmærkerne på produkterne

FLERE og flere brancher i Danmark opretter ankenævn. Sidst har rejsebureauforeningen og automobilhandlerforeningen organiseret hver sin instans til behandling af forbruger-klager, og arkitektkredse arbejder også for at oprette en klage-central.

Arkitekt-organisationerne indrømmer åbenlyst, at der opføres en del spekulationsbyggeri, som er så „sminket“, at den almindelige køber ikke kan skue igennem de håndværksmæssige fiksfakserier. Et ankenævn til behandling af klager over sådant byggeri vil derfor være berettiget.

Et strålende hav
af blomster med

SUBSTRAL HVER UGE

Min Lykkeaks står med et strålende hav af blomster, og planten er både høj og fyldig. Jeg har brugt SUBSTRAL i mange år til alle mine blomster; denne bliver SUBSTRAL-vandet 1 til 2 gange ugentlig.

10/9-65 Fru Kathrine Andersen
Henrik Gernersvej 21
Viborg

SUBSTRAL A/S · Kbhvn · Herlev

Bilbranchens nyoprettede ankenævn træder i virksomhed 1. oktober. Det bliver først og fremmest en instans, hvor bilejerne kan fremføre klager over reparationsregninger. Der har været forhandlet i et par år mellem *Forenede Danske Motorejere* og *Danmarks Automobil Forhandler Forening* om oprettelse af et ankenævn. Drøftelserne blev imidlertid sprængt, fordi bilbranchen hele tiden har holdt på, at den også må have repræsentanter siddende i nævnet. FDM har den opfattelse, at nævnet skal være så uvildigt som muligt og derfor ikke kan have medlemmer fra automobilforhandlerne.

FDMs ankenævns-forslag gik ud på, at bilinspektørerne skulle udpeges til reparationskyndige. Forslaget strandede på, at bilinspektørerne i forvejen er spændt hårdt for med andet arbejde.

– Vi kan faktisk ikke finde på andre „uvildige“ opmænd end bilinspektørerne, siger lederen af FDMs tekniske afdeling, civilingeniør *Peder Krøigård*. Det er, synes vi, uheldigt med repræsentanter for værkstederne som syns- og skønsmand, og forsikringsselskabernes folk kan vi heller ikke bruge, da assurandørerne er kunder hos værkstederne.

– På forbrugernes vegne stiller vi os skeptiske over for det ankenævn, som bilbranchen nu selv vil oprette, siger andre repræsentanter for FDM.

Bilankenævnets tre medlemmer skal udpeges af præsidenten for Østre Landsret, rektor for Danmarks tekniske Højskole og bilbranchen selv. Nævnet skal så tage stilling til klagerne i samarbejde med en sagkyndig i bilreparationer – og på baggrund af erklæringer fra uvildige vurderingsmænd. Ankenævnets afgørelser kan dog til enhver tid underkendes af domstolene.

I Danmarks Rejsebureauforenings kun et år gamle ankenævn er forbrugerne heller ikke repræsenteret. Nævnet, der består af

syv rejsebureau-direktører og foreningens juridiske konsulent, modtager kun klager over medlemmer af organisationen. Klager rettet mod ikke-organiserede rejsebureauer afvises.

Foreningens kontor behandler daglig klager, hvoraf langt de fleste afgøres ved forlig. Hidtil er kun tre klager nået helt op til ankenævnet.

Næsten alle klager skyldes, at rejsebureauerne lover mere, end de kan holde. Således er der mange henvendelser fra turister, som ikke er blevet indlogeret i de lovede hotelkategorier. Videre behandles en del sager om aflyste rejser, hvor der har været vanskeligheder med tilbagebetalingen af deposita.

SKO

Et af de travlest engagerede ankenævn er skobranchens. Det har hvert år siden oprettelsen i 1961 behandlet ca. 125 sager – plus en stor del telefoniske klager, der straks er blevet afvist. Det gælder først og fremmest klager over stilethæle og krakelerende laksko, som der ikke er garanti for.

Skoankenævnet modtager kun klager, som forinden forgæves har været forelagt forretningen – hvadenten grunden er den, at forbrugeren ikke har fået noget ud af klagen eller er blevet tilbudt en uacceptabel ordning.

Skoankenævnet består af repræsentanter for Danmarks Skohandlerforening, Landsorganisationen af Skomagemestre og Skotøjshandlere i Danmark, Foreningen af Københavns Skotøjsfabrikanten, Foreningen af Danske Skotøjsgrossister, Danske Importagenters Forening, Forbrugerrådet og Statens Husholdningsråd.

Nævnet, der i sin tid blev oprettet på forbrugerrådets initiativ, træder sammen en gang om måneden. En række fagfolk udtaler sig om klagerne berettigelse, og i de fleste tilfælde drøfter nævnet sagerne så længe, at der opstår enighed. Det er kun undtagelsesvis nødvendigt med en afstemning.

Der behandles også klager over udenlandske sko – de skal blot være solgt her i landet. Ca. en tredjedel af sagerne omfatter udenlandske sko.

For tiden ankes der meget over, at de moderne, fodformede sko suger vand. Det skyldes skindet – og det er der ikke noget at gøre ved.

TEKSTILER

Tekstilankenævnet, hvori der også sidder forbrugerrepræsentanter, behandler kun klager over 4 F-mærkede varer, det vil sige stoffer, der er godkendt af tekstilprøvenævnet. Dette nævn, der er 10 år gammelt, behandler ca. to klager om ugen. I de fleste tilfælde kan sagerne ordnes med en laboratorie-rapport. Forhandlerne er forpligtet til at rette sig efter ankenævnets afgørelser.

Det pointeres dog fra nævnets side, at de fleste klager er uberettigede. Gulvtæpper er

REJSER

et af de hyppigste klageobjekter. Forbrugerne er oftest utilfredse med, at tæpperne bliver for let snavsede, at de „uller“ eller får luvskjolder.

MØBLER

Møbelhandlernes Centralforening i Danmark, der har ca. 500 medlemmer, udsteder en branchegaranti på to år. Bag MC-garantien sidder et klagenævn, hvis afgørelser medlemmerne skal rette sig efter. Nævnet behandler kun klager over medlemmer af centralforeningen.

Foreningen får hvert år en del klager over møbler, der er købt hos ikke-organiserede forhandlere. Disse klager afvises. De andre klager, som foreningen siger, er yderst fåtallige, bliver der sat syn og skøn på.

RENSERI OG VASKERI

Ankenævnene for henholdsvis renserisager og vaskerisager er ligeledes meget aktive.

De to nævns sekretær, *Jytte Knott*, fortæller, at der efterhånden kommer uhyggeligt mange klager på grund af kunststofferne. Det skyldes først og fremmest manglende mærkning af varerne, så forbrugerne ikke er klar over, hvad de forskellige tekstiler kan tåle.

Noget af det værste er kunstproduktet rhovyl, der benyttes til alt fra gardiner, garn og kjoler til møbelstoffer. Det kan ikke tåle varme, og ankenævnet har bl. a. fået klager over, at en rhovyl-kjole størrelse 42 er krympet så meget, at den dårligt kunne passe et 10 års barn!

Det er også galt med ruskindsjakker og -frakker. De kan være syet af fire forskellige slags skind – og det giver helt uventede og meget dårlige resultater under rensningen.

Duvetinejakker – der ikke er fremstillet af duvetine – japanske produkter, laminerede varer og sommerens stof, tricot – der ligner natursilke – volder også mange kvaler.

Ankenævnet for vaskerisager, der tager et gebyr på 10 kroner pr. sag, behandlede sidste år ialt 110 sager. Heraf blev de 57 sager vundet af forbrugerne. Kun i syv sager har ankenævnet ikke kunnet placere ansvaret.

Nævnet består af repræsentanter for Andelsvaskeriernes Landsforening, Dampvaskerierforeningen for Danmark, Dansk Vaskeriforening, Forbrugerrådet og Statens Husholdningsråd.

På grund af et overvældende antal sager er der for tiden tre måneders ventetid for forbrugere, der vil klage til ankenævnet for renserisager. Her er gebyret 25 kroner, såfremt tøjets værdi er under 150 kroner, og 50 kroner for dyrere tøj. Der blev sidste år behandlet ialt 430 sager. Heraf vandt kunderne de 208. Kun i fem sager kunne nævnet ikke placere ansvaret.

Ankenævnet for renserisager består af

Jeg er også
gået over til
PRINCE

Ja, rigtige cigaretrygere har valgt Prince, cigaretten med den fine, afrundede blended-tobakssmag plus Whitronfilter, det snehvide fiber-filter, der giver Dem den fulde tobakssmag og det lette træk...

Filtercigaretten med fuld tobakssmag

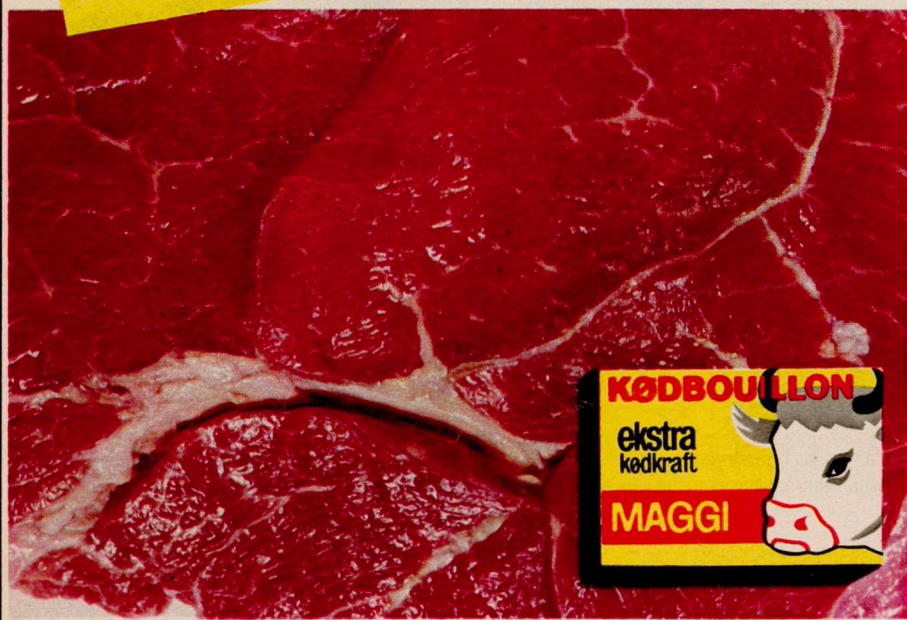
- mere **saft**
og **kraft**
i bankekød ...

MAGGI
ekstra
kødkraft

Prøv »Bankekød EKSTRA« i aften! Opløs en MAGGI EKSTRA KØDKRAFT i lidt kogende vand og rør ekstra saft og kraft i sovsen til bankekødet. MAGGI EKSTRA KØDKRAFT gi'r ny velsmag, fordi den indeholder koncentreret kraft af frisk kød og ekstra smag fra liflige krydderier.

- et gyldent madtips til alle Deres sammenkogte retter.

KØDBOULLON

ekstra
kødkraft

MAGGI

repræsentanter for Foreningen af danske farvere og kemisk renseri, Dansk Renseri-forening, Tekstilfabrikantforeningen, Forbrugerrådet og Statens Husholdningsråd.

PELSE

Pelsbranchens skønsnævsnævner kun sager om ægte pelse – d.v.s. „hårfastr skind taget af dyr“. Pelsene må ikke være mere end ét år gamle, og der tages et ekspeditionsgebyr på 100 kroner.

Skønsnævnet består af fire fagfolk, to faglærte buntmagermestre, en pelshandler og en pelsfabrikant, der sammen besigtiger den vare, klagen gælder. Sidste år blev der behandlet godt en snes klager, hvoraf de fleste ankede over dårlig pasform eller for hurtigt slid.

KLAGECENTRAL FOR ALLE

Ovenstående ankenævner er de mest kendte og hyppigst anvendte. Endvidere findes der en del reklamationsafdelinger i de forskellige brancher og laug.

Men hvis forbrugeren nu har en klage, som ikke nærmere kan stedfæstes, er det lettest at henvende sig til Forbrugerrådets Klagecentral, der sidste år modtog 3-4000 telefoniske henvendelser og ca. 1500 breve. De fleste klager her angår tekstilsager, som tekstilbranchen er med til at behandle.

SE SELV EFTER

Køberen har – ifølge købeloven – pligt til at undersøge varen før købet foretages. Nu kan en køber jo absolut ikke være fagmand på tekstilers og på husholdningsartiklers områder, på vask og rensning. Derfor eksisterer der en række mærkninger som vejledning for køberen med hensyn til kvalitet og anvendelse:

FFFF, de fire F'er, der står for forskning, fabrikant, forhandler og forbruger, sidder på varer, godkendt af tekstilprøvenævnet.

De fire knuder sidder tilsvarende på importerede varer, der er godkendt af tekstilprøvenævnet.

DVN-mærket findes på mange varegrupper. Mærket betyder, at de oplysninger, der trykt gives på pakningen, er efterprøvet af eksperter.

F-mærket er godkendelse af Danske Vaske-riers Fællestilsyn.

K-mærket er renseribranchens kvalitetstilsyns mærke. Mærkningen må ikke opfattes som en garanti men kun som en kvalitetsvejledning.

Når der er tvivl

har forbrugeren ret til at henvende sig hos Statens Husholdningsråd. Rådet afprøver en lang række fabrikater og giver oplysninger om de fordele og mangler, som rådet mener at have konstateret ved de forskellige varer og produkter.

Vredens Druer

Landevejsromanen om de fattige og hjemløses lange vandring mod det gyldne Kalifornien. »En af århundredets store romaner.« - *Julius Bomholt*

Dagdriverbanden

Med uimodståelig humor fortæller Steinbeck om en flok kaliforniske vagabonders solbeskinnede driverliv, deres erotiske eventyr, herlige slagsmål og vældige drikkelag. »Kan man ikke more sig over den, er man vist immun over for komik.«

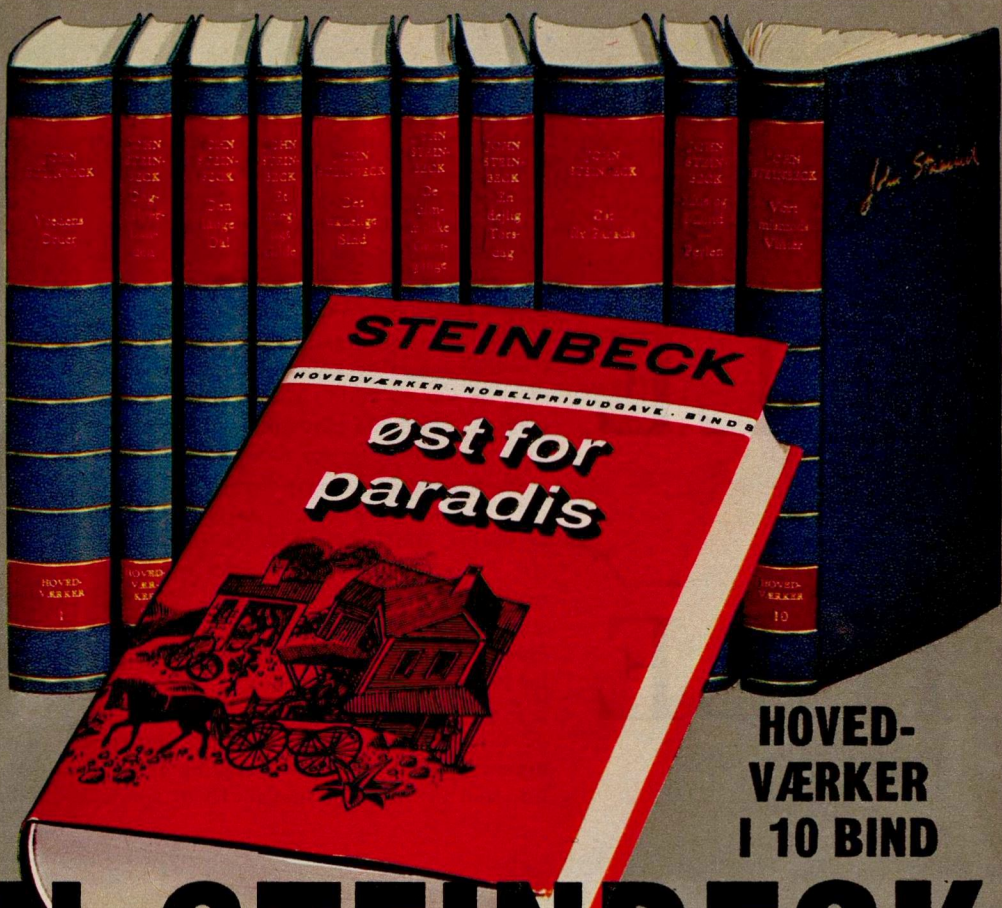
- *Jacob Paludan*

Den lange Dal

En række dejlige fortællinger med tragedie og humor, spænding og latter i et befriende vekselspil. »Amerikansk mesterkunst - styrkende og kvægende som et koldt morgenbad.« - *Hans Brix*

Et mægtigt Gilde

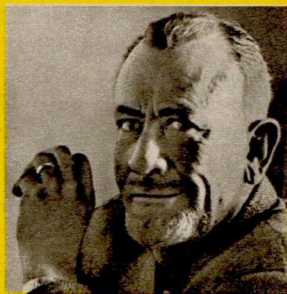
Som *Dagdriverbanden* en bog fra Steinbecks elskede Monterey. »En henrykkende historie, et ildhjul af humor, vittighed og hjertelig menneskeforståelse.« - *Jacob Paludan*

**HOVED-
VÆRKER
I 10 BIND**

JOHN STEINBECK

Bed Deres mand nævne nogle af de forfattere, han holder mest af at læse... De kan næsten være sikker på, at han ikke glemmer Steinbeck. Spørg de unge i familien... ingen står dem nærmere end forfatteren til *Øst for Paradis*. Spørg Dem selv...

Med sin ligefremhed, humor, varme og uanstrengte virilitet har Steinbeck skrevet sig ind i hjertet hos unge og gamle, mænd og kvinder hele jorden over. Det mærkedes ikke mindst på hans læsers glade reaktion på budskabet om, at han 1962 var valgt til årets Nobelpristager i litteratur. Med den smukke bogkabsudgave af hans dejligste romaner og fortællinger udvider De Deres bogsamling med et værdifuldt værk, som hele hjemmet vil samles om og aldrig blive træt af at glæde sig over. »Tænk at have Steinbeck til gode!« - *Tom Kristensen*

Det ukuelige Sind

Om frugtplukkernes hårde kamp for tilværelsen på æbleplantagerne i en idyllisk dal i Kalifornien. »Bogen er handling... man kan ikke standse læsningen.« - *Tom Kristensen*

De himmelske Græsgange

er navnet på en lille frugtbar dal, hvis indbyggere skildres med vidunderlig indlevelse. »Hver side præges af Steinbecks store kunst og rige menneskelighed.« - *Niels Kaas Johansen*

En dejlig Torsdag

En lystig beretning i familie med *Dagdriverbanden* og *Et mægtigt Gilde*. »Dagen kan være så sort, den vil. Denne bog funkler.« - *Tom Kristensen*

Øst for Paradis

Den berømte roman, der både som bog og film er blevet en uforglemmelig oplevelse for mennesker verden over. »En slægtsroman fuld af vidunderligt klart tegnede figurer og situationer.« - *Kai Friis Møller*

Mus og Mænd

Romanen der skabte Steinbecks berømmelse. »Rørende og mandig, rå og forhåbningsfuld.« - *Tom Kristensen*

Perlen

Fortællingen om perlefiskeren, der en dag finder den virkelig store perle. »Enkelt og følsomt, med et skær af eventyr eller myte.«

- *Sven Møller Kristensen*

Vort Mismods Vinter

En mand stilles over for valget mellem ydre karriere eller ærlighed mod sig selv, sin familie, sine venner. »Læs Dem glad og klogere på livet og menneskene i denne bog.«

- *Merete Bjørn Hansen*

Steinbecks Hovedværker er også i bogstavelig forstand store bøger, der måler 21 x 13,5 cm (normalt romanformat) og tilsammen indeholder ca. 3000 sider.

Værst leveres gerne gennem Deres boghandler. Husk i så fald at anføre firma-navn på kuponen.

BESTILLINGSKUPON

Undertegnede, fyldt 21 år, bestiller til gratis gennemsyn:

STEINBECKS hovedværker i 10 bind. Indb. i blåt helfablea med ægte guldtryk, 265 kr. Jeg har fuld returret i 8 dage. Beholder jeg værket, betaler jeg i mdl. rater à 20 kr., første rate senest 8 dage efter værkets modtagelse. Ejendomsretten overgår først til mig, når hele beløbet er betalt. Kryds her ☐ hvis De ønsker at betale kontant ved modtagelsen.

Navn

Stilling

Adresse

Boghandler

**GYLDENDALSKE
BOGHADEL
NORDISK FORLAG A/S
KLAREBODERNE 3
KØBENHAVN K**

Postbesørges
ufrankeret.
Modtageren
betaler
porto

390

Reserveret postvæsenet

LILLE

mindre

mindst

LILLE

mindre

mindst

LILLE

mindre

mindst

*En elektrisk pære, der kan
passere øjet i en synål,*

*et batteri der
vejer 0,5 gram*

*en kniv, der kan spalte et
menneskehår 10.000 gange*

er desuden mere robust og pålidelig og holder væsentligt længere, fordi den ikke skal „opvarmes“.

Med endnu en teknisk kraftanstrengelse lykkedes det at fremstille hele relækredse af form som bittesmå funktionsblokke eller *moduler*. En sådan tingest mindre end en ært erstatter flere transistors, kondensatorer, spoler, modstande o.s.v. og gjorde det muligt at bygge radiomodtagere på størrelse med et stykke hugget sukker. Ydermere undgik man størsteparten af de ledninger og loddesteder, som før var en kilde til mange fejl og nedbrud. En moderne pladespiller har kun otte loddesteder mod forhen mindst 80.

Hvor store fremskridt der er opnået på dette felt ses bedst af den integrator for raketstyring, som fornylig blev leveret til *Royal Air Force*. Den består af 3438 enkeltdele, nemlig 832 dioder, 389 transistors, 2217 modstande o. a. passive elementer. Det hele er anbragt i fire lufttætte blokke, som hver måler $96 \times 66 \times 45$ millimeter.

I elektroniske datamaskiner, fly, raketter og satellitter skal styremekanismer, kontrolorganer, radio, radar o.s.v. veje og fylde så lidt som overhovedet muligt. Hvad special-

fang end en benzintromle. Men selv om det tekniske udstyr bringes ned på mikrostørrelser, må det ikke gå ud over driftssikkerheden.

Verdens p.t. mindste kugleleje er bygget til den amerikanske rustningsindustri, som også aftager de fleste andre af opfindelserne på dette område. Med tre kugler måler det 2.7 millimeter i diameter. Men man er ved at fremstille et endnu mindre med kun 0.4 mm kugler til præcisionsure. Lejet skal kunne dreje 150.000 gange pr. minut. Man må smøre det med en injektionsnål, og da et usynligt støvkorn kan ødelægge det, giver fremstillingen mange hygiejniske problemer.

Visse dele i for eksempel moduler belægges med yderst tynde lag metal. Tykkelsen af sådanne belægningslag kan måles helt ned til 0.025 mikron, d.v.s. 25 milliontedele af en millimeter. Drejer det sig om ferromagnetiske metaller, jern eller nikkel, sker målingen indirekte med en ganske lille magnet eller ud fra beta-strålers tilbagekastning.

Afstanden mellem stempel og cylindervæg i en bilmotor må helst ikke være over $\frac{1}{500}$ millimeter. For at sikre, at seriefremstillede reservedele altid har de helt nøjagtige dimensioner, bruges en såkaldt „Jo-blok“ opfundet

FORRIGE århundredes tekniske revolution satte menneskene i stand til at lave mange ting *større* end nogen sinde. Større dampmaskiner, større broer, større skibe, højere huse var vidnesbyrdet om teknikkens fremskridt. Nutidens tekniske omvæltning er i vid udstrækning præget af, at man går den modsatte vej. I dag kan en ur-fabrik prale af, at den anvender skruer så små, at der kan være 50.000 af dem i et fingerbøl.

Denne *miniaturisering* har til dels været en nødvendighed. Af mange apparater forlanger man nu så komplicerede præstationer, at de ville blive af helt uhåndterlig størrelse, hvis man anvendte den teknik, som var gængs for blot en halv eller en hel snes år siden. En overgang så det f. eks. ud til, at en elektronisk regnemaskine skulle komme til at fylde en hel balsal.

Men så fandt teknikerne ud af, at et radiator kunne erstattes med såkaldt halvledende krystaller, for det meste germanium og silicium, der har zoner med forskellig elektrisk ledeevne. En transistor fylder kun en brøkdel af et radiator, og mens sidstnævnte skal have 100 volt spænding eller mere, kan transistoren nøjes med 10 volt eller mindre. Den

trænede soldater nu bærer på sig af teknisk udstyr, fyldte engang et helt værksted. Og derfor stræber den elektroniske industri mod en automatisk massefremstilling af apparater med mindste dimensioner og vægt, men størst mulig pålidelighed og varighed ved laveste strømforbrug.

Et laboratorium i USA har lavet en lyspære så lille, at den kan føres gennem øjet på en synål. Glødetråden er kun $\frac{1}{50}$ af et menneskehårs tykkelse og strømforbruget 3 millampère. Amerikaneren *McLellan* byggede en elmotor, som er en halv millimeter lang og løber 2000 omdrejninger i minuttet. Tyske ingeniører bidrog til miniaturiseringen med verdens mindste batteri: 7×6 millimeter, vægt 0.5 gram. Det kan ligge i en kirsebærsten og er alligevel så kraftigt, at det uafbrudt i 4-6 døgn forsyner en lilleput-radio-sender med 1.5 volt spænding.

I en satellit findes radiosender og -modtager (undertiden flere) foruden måleinstrumenter, et solbatteri – med tilbehør et helt lille elværk ... måske også en båndoptager, et TV-kamera og en omsætter af billederne til radioimpulser. Altsammen skal staves på plads i en kapsel, der ikke har større rum-

af en svensk ingeniør. Ved 20 grader Celsius måler Jo-blokken med en milliontedel centimeters nøjagtighed.

19 af 98 grundstoffer blev fundet ved hjælp af et bøjningsgitter, der blot består af et stykke let konkavt glas. Men i det er ridset tusinder af ganske tynde linjer. Det amerikanske atomforskningscenter Los Alamos benytter et bøjningsgitter, som er 17 centimeter langt og forsynet med ikke færre end 200.000 linjer – d.v.s. 90 på et hovedhårs tværmål, 12.000 pr. centimeter.

Og med stadig bedre hjælpemidler trænger forskerne ind i den usynlige verden. Man har nu mikroskoper, som gør det muligt at studere indvoldene i bakterier så små, at en million kan ligge på et knappenålshoved. Columbia-universitetet (USA) har ladet bygge et elektronmikroskop, der forstørrer 20 millioner gange. Det kan dog kun anvendes til metalanalyser.

Til snit under den slags mikroskoper er opfundet en operationskniv med næsten ufatteligt tynd æg af diamant, slebet på en skive, som gjorde 40.000 omdrejninger pr. minut. Kniven skærer uden videre hårde metaller i ekstremt tynde skiver, og den kan spalte et menneskehår 10.000 gange!

Da franskmænden *Nièpce* i 1826 tog ver-

dens første fotografi, belyste han pladen 8 (otte) timer. Hans landsmand *Daguerre* nåede ned på 20-30 minutter, men allerede før århundredskiftet kunne man tage fotos på en milliontedel sekund.

Moderne specialkameraer arbejder i bogstavelig forstand lynhurtigt. Med dem kan fastholdes, hvad der sker i løbet af 1/10.000.000.000 sekund. Lyset, som dog tilbagelægger 300.000 kilometer i sekundet, når kun at „krybe“ tre centimeter, mens billedet eksponeres.

Billeder taget af en riffelkugle i affyringsøjeblikket, hvor dens fart er 3-4 gange lydets, bliver så skarpe, som lå projektilet på et bord. Man fotograferer et glas, som knuses, eller en vogn, som med 80 kilometer i timen kører mod en betonvæg, og undersøger bagefter i ro og mag, hvordan materialerne opførte sig under hårdeste belastning.

Under anden verdenskrig var det en teknisk bedrift, da man fandt frem til at nedfotografere hemmelige meddelelser, så et helt brev kunne skjules under f. eks. et falsk punktum på et postkort. Nu er mikrofotograferingen så udviklet, at indholdet af et 23 binds leksikon med cirka 24.000 trykte sider kan anbringes på en film, der måler 4x6,5 centimeter. Fire tusinde reolmeter bøger på farvefabrikken *Bayer* i Vesttyskland –

...det er nogle af de foreløbende resultater som er opnået under de seneste års forsøg på at gøre tingene stadig mindre og mindre

240.000 bind, 50.000 afhandlinger og 4000 tidsskrift-årgange – kunne som mikrofilm ligge i fem 65 centimeter brede stål-kassetter. I fremtiden kan man sende et helt bibliotek i en almindelig kuvert...

Astronomiske observatorier benytter kvartsure, som ikke taber eller vinder 1/10 af et milliontedel sekund pr. døgn. Kærnefysiske undersøgelser foregår med tidsmålere, hvis nøjagtighed er en milliarddel af et sekund.

Også hvad vægtbestemmelser angår, er opnået nærmest utrolige resultater. En elektronisk vægt vejer med 5 milliarddele af et gram nøjagtighed – den giver udslag for et støvkorn, eller efter at en bakterie spiste sig mæt. Til vægten hører et mikroskop, gennem hvilket skalaen aflæses.

Med en sådan ultravægt kan man for eksempel veje, hvor megen tjære der findes i røgen fra et enkelt sug på cigarettens. Man skrev nogle ord på et stykke papir og undlod prikken over et i. Papiret blev vejjet, prikken føjet til... atter på vægten viste det sig, at det var blevet 0.000.000.129.590 gram tungere.

Hvad det vil sige, får man en forestilling om, når det betænkes, at 1/10 mikrogram forholder sig til ét gram som et gram til – ti tons!
V. J. Brøndegaard.

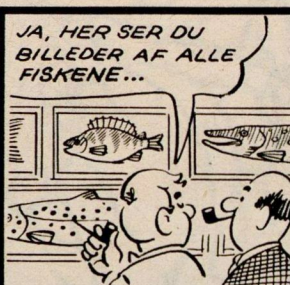
Sød Dem slank med Hermesetas

Kaffen (eller theen) smager som den skal, når De søder med Hermesetas. - Fremhæver den ægte aroma, derfor mest solgt! Fri for kalorier og skadelige kulhydrater.

Hermesetas Stærksød (blå) - særlig økonomisk.

Schweizer fabrikat

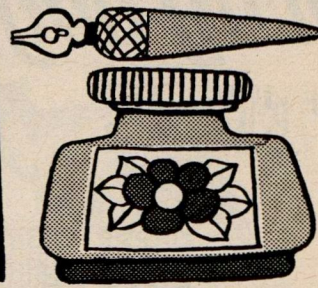
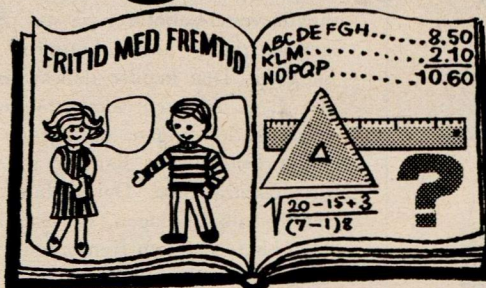

perle i pipen
gir perle-humor

KR: 4.30 Finsk. 4.40

Et godt tilbud fra

AOFs BREVSKOLE

Fritid med fremtid...

I vinter skulle De »gå på skole« hjemme hos Dem selv – det er både billigere og behageligere! Indmeld Dem i AOFs Brevskole, der har opnået statskontrol, hvilket er Deres garanti for, at De deltager i et godt og anerkendt kursus. – Indsend nedenstående kupon med det samme, mens De husker det – så får De gratis tilsendt AOFs brochure med nærmere oplysning om alle skolens fag.

Bogføring 55,-
Dansk for begyndere 45,-
Dansk for viderekomne ... 45,-
Regning for begyndere ... 45,-
Regning f. viderekomne ... 45,-
Forbrugerproblemer 40,-

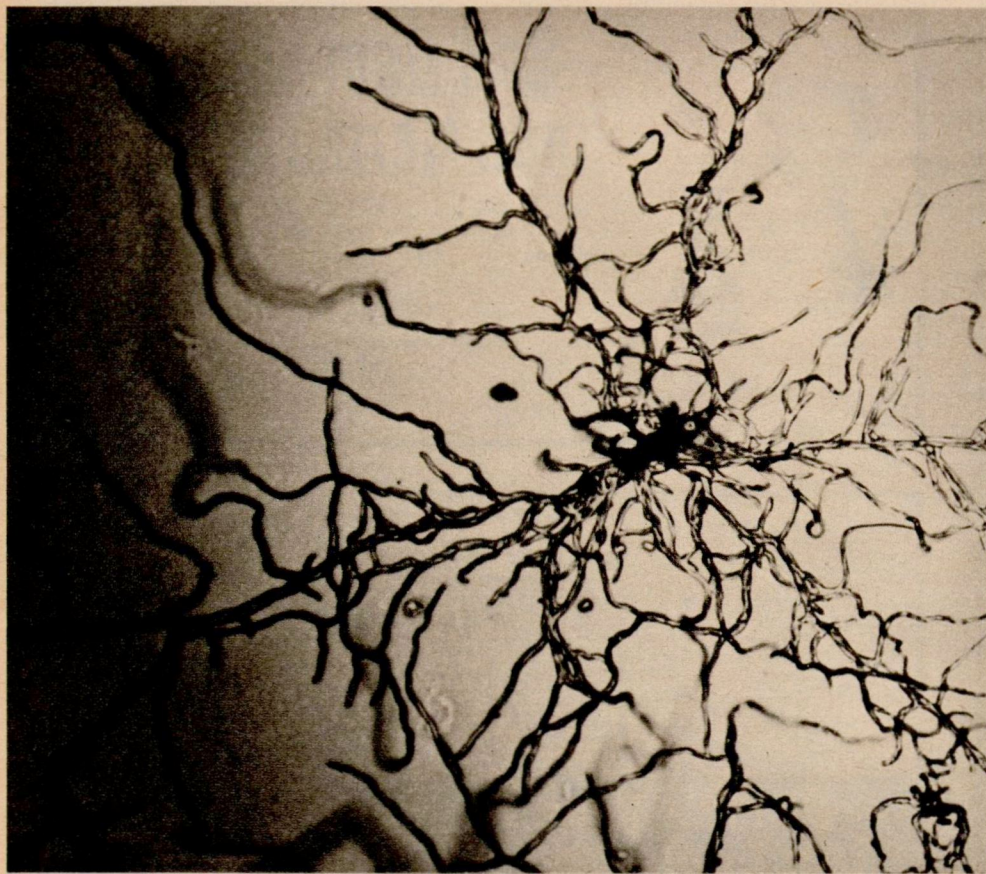
NB! Indsend kuponen allerede i dag:

NAVN

ADRESSE

Postdistr.

AOFs BREVSKOLE ER STATS-KONTROLLERET. Indsend i dag kuponen til AOFs Brevskole, Linnegade 14', København K, så får De den udførlige brochure om AOFs Brevskole.

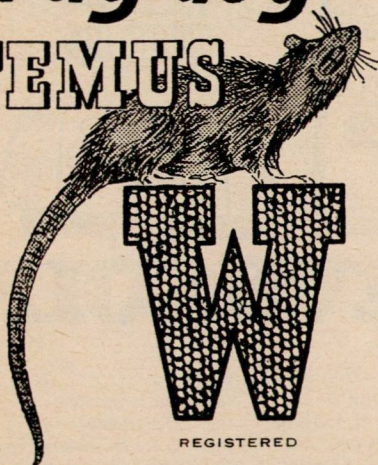

En af sabotørerne, en mikroskopisk svampeplet, set under stærk forstørrelse.

MIKROSKOPISKE SABOTØRER KOSTER OS EN MILLION KRONER OM DAGEN

*Selv glas, plastic
og metaller
angribes
af bakterier og
svampe*

**brug dog
TEMUS**

Der har De jo garantien for, at
alle mus og rotter forsvinder

TEMUS W MUSEGIFT

leveres i: 100 g, 250 g, 500 g, 1 kg og
5 kg pakninger.

TEMUS W ROTTEGIFT

leveres i: 100 g, 250 g, 1 kg og 5 kg
pakninger.

UNDER sidste verdenskrig blev Scotland Yard sat til at opklare en række mystiske eksplosioner i fly. Detektiverne troede, der havde været sabotører på spil. Formodningen var rigtig – men sabotørerne var mikroskopiske. Den kendte danske mikrobiolog, dr. A. C. Thaysen, som arbejdede for briterne under krigen, opdagede, at sabotørerne levede i et slamlag på bunden af brændstoftankene. Dette slamlag, konstaterede mikrobiologen, var vrimlende fyldt med bakterier, som frembragte en luftblanding bestående af 85 procent kvælstof, 11 procent metan og 4 procent ætan – en farlig og letantændelig knalddgas. Sådanne bakterier er antagelig årsagen til adskillige af dette århundredes uopklarede flyulykker.

Vi er overalt omgivet af sådanne mikroskopiske sabotører, der arbejder flittigt i det skjulte og årligt koster samfundet uhyre summer. Mikroorganismerne, svampe og bakterier, er i stand til at nedbryde så at sige alt, hvad vi mennesker formår at skabe og bygge op.

Den økonomiske organisation OECD anslår, at mikroorganismerne hvert år over hele verden ødelægger teknisk udstyr – fra telte til automobiler – for 1000 millioner dollars. Lederen af Teknisk-Mikrobiologisk Laboratorium på Polyteknisk Læreanstalt i København, mag. scient. T. Vincents Nissen, mener, at mikroorganismerne i Danmark

hvert år tilintetgør værdier for 300 millioner kroner. Der står bl. a. bakterier bag en tredjedel af al korrosion – rustangreb – mens svampeangreb i træ koster ca. 100 millioner kroner. Andre 50 millioner kroner går til på grund af mikroorganismernes ødelæggende virkning på farver og maling.

TRÆ er et af mikroorganismernes „yndlingsofre“. Træ med fugtighedsindhold på under 20 procent angribes dog sjældent. Almindelig kendt er f. eks. blåsplintsvampen. Den frembringer blå eller sorte pletter i nye fyrretræsgulve, hvor fugtigheden er blevet lukket inde ved en for tidlig fernisering.

Under tropiske forhold kan træ nedbrydes på forbausende kort tid, men også her hjemme kan træ blive udsat for lignende belastninger. Det gælder bl. a. træværk i drivhuse og drivbænke, i stalde, i vaskerier, bagerier og i mange fabrikker, badeværelser og køkkener. Det er her absolut nødvendigt at anvende tørt og lagret træ, som er behandlet med svampedræbende stoffer.

Almindelig maling af træværk giver i øvrigt ingen som helst beskyttelse mod svampeangreb, såfremt farven ikke er tilsat svampedræbende midler. Maling har dog altid den gunstige virkning, at den hindrer fugten i at trænge hurtigt og dybt ind.

På **PAPIR** er det de cellulosenedbrydende mikroorganismer, som forretter størst skade. Under fremstillingen kan der ske store øde-

læggelser som følge af slimdannelser i papirmassen, og papirfabrikkerne må derfor i udstrakt grad bruge desinfektion under fremstillingen.

Af **TEKSTILER** er især bomuld letangribeligt. I rå bomuldsfibre er der pr. gram fundet fra 4 til 58 millioner bakterier og fra 120.000 til 400.000 svampe. Uld og silke er mere modstandsdygtige over for svampe, men angribes under fugtige forhold af sporedannende bakterier. De forskellige dyrehårs modstandsdygtighed er meget uensartet. Således nedbrydes kamelhår hurtigt i jord, men hestehår langsomt.

De mange kunstfibre viser som helhed god modstandsevne. Særlig gode fibre er nylon, acrilan, dacron (terylene) og orlon.

Tekstiler, der har været lettere angrebet af mikroorganismer, viser ofte først skaden efter vask. Det skyldes, at de angrebne steder ligefrem kan gå i opløsning ved behandling med alkali, der findes i vaskemidlerne. Det mest kendte eksempel på bakterieangreb i tekstiler er sikkert jordslået vasketøj.

Nu arbejder i tusindvis af forskere over hele verden med at fremstille tekstiler, der er modstandsdygtige over for mikroorganismenes angreb. Det har således vist sig, at amerikansk bomuld er mere modstandsdygtigt end ægyptisk – som igen er mere holdbart end indisk bomuld.

Under de mange forsøg har man bl. a. også bevist, at tør kulde er en god beskytter af tekstiler. Seks sæt herretøj af heluldent klæde, fremstillet i 1890-erne, er i triumf blevet bragt tilbage til Wellington på New Zealand – fuldstændig ubeskadiget efter mere end 50 års ophold på en antarktisk øgruppe, hvor det i sin tid blev udlagt som nød-depot for forliste søfolk.

LÆDER opnår ved garvningen en vis modstandsdygtighed mod mikroorganismenes angreb. Under fugtige forhold ses dog ofte stærk vækst af skimmelsvampe. Læderet lider kun indirekte skade ved disse angreb, idet vandsugningsevnen øges, og overfladen misfarves, men man må under ingen omstændigheder lade kostbare instrumenter ligge i længere tid uden tilsyn i læderetuier.

PLASTIC er så nyt et materiale, at man ikke tilfulde kender dets reaktioner over for mikroorganismenes angreb. Man ved dog f. eks., at bakteriers angreb helt kan forandre modstandsevnen i plasticmaterialer, der anvendes til el-isolering. I stedet for at være isolator bliver plastic'en f. eks. pludselig strømlodende. Det har man bl. a. gjort meget ubehagelige erfaringer med i flyvemaskiner, hvor f. eks. radarudstyret pludselig blev fuldstændigt uanvendeligt på grund af bakterieangreb i det isolerende plastic.

FARVER – først og fremmest maling – er i fri luft ofte udsat for så megen fugt, at mikroorganismene kan formere sig fra april til november. En stor del af, hvad der almindeligvis anses for smuds og støv på farveflader, er i virkeligheden svampevækst.

Selv **GLAS** kan bakterierne angribe. Alleerede under krigen gjorde man den erfaring, at når linserne i optiske måleinstrumenter som kikkerte, sigteapparater og fotoapparater blev slørede og ridsede, kunne det skyldes vækst af bakterier, der finder næring i støvpartiklerne på linserne. Bakterierne udskiller syrer, som ridser linserne og i mange tilfælde gør dem ubrugelige!

For at modvirke dette har forskere nu fundet en helt sikker, men kostbar beskyttelsesmetode. Radioaktive metalfolier anbringes i det indre af de dyre apparater, så linserne rammes af en radioaktiv alfa-stråling, som dræber bakterierne.

Til de mange, som har dyre fotoapparater: Sørg for at linserne altid er rene og støvfrie – og lad ikke apparaterne ligge i månedsvis i etuier.

METALLER – de hårdeste af alle materialer, angribes også af mikroorganismer. Bakterier kan være en medvirkende årsag ved korrosionsprocesserne, hvis nærmere natur nu undersøges af specialister fra alle tekniske områder. Meget tyder på, at de mikrobiologiske faktorer i adskillige tilfælde har en betydelig andel i ødelæggelserne.

VI ER FOR UVIDENDE

En af grundene til, at mikroorganismene får lov til at trives så uhemmet overalt, i vores boliger, tøj og fødevarer, er uvidenhed. Vi ved for lidt om, hvordan man undgår – og slet intet om, hvordan man forebygger de usynlige angreb, der ofte sætter ind hurtigt og uventet.

– Biologi – det skal ikke læres af bøger – men kun af naturen selv, siger magister T. Vincents Nissen, og derfor vil jeg slå et slag for, at der snart bliver plads til lidt mikrobiologi i skolernes undervisningsprogram.

Vincents Nissen mener, at hver landsby-skole burde have et mikroskop og det fornødne udstyr til at dyrke bakteriekulturer, så man kan se bakterierne udvikle sig og vokse. Det er for dårligt, siger han, at mange nye studerende her på Polyteknisk Læreanstalt aldrig tidligere har set noget så elementært. Mikrobiologi er noget, alle har brug for. Selv den mindste skole kan for en ringe penge – 600-1000 kr. – etablere en forsvarlig undervisning i mikrobiologi.

– Det nytter ikke noget, at en eller anden stadslæge under en epidemi står frem i TV og siger, at nu skal alle vaske hænder så og så tit. Børn skal lære at forstå de farlige mikroorganismers virksomhed i en tidlig alder – det må indpodes som barnelogik. Det hjælper meget mere, når en skoleelev ser, hvad der gror på fem snavsede fingre...

Jeg giver
under hele
opvæksten

Terramycin®
FODERTILSKUD

- det giver
bedre økonomi!

De kan sikre Dem større overskud på Deres grise ved at give dem Terramycin fodertilskud under hele opvæksten. Derved opnås større tilvækst, minimalt slagtesvind og mindre foderforbrug. Gennemsnit af danske forsøg viser 16 foderenheder sparet pr. slagtesvin. Derfor har danske landmænd nu i over 10 år foretrukket Terramycin fodertilskud.

I sække à 5, 10, 25 og 50 kg.
Fås også i foderblandingerne.

Pfizer

forbruger nyt

redigeret af Bodil M. Begtrup

Livet er vel en vest værd

SÅLEDES LØD overskriften på en artikel i forbrugerrådets blad *Tænk* om en undersøgelse, bladet foretog for et par år siden af svømmer- og flydeveste.

Undersøgelsen var foranlediget af, at ligesom bilister i stigende grad søger at sikre sig i ulykkestilfælde ved at bruge sikkerhedsseler, således er det for sejlsportsfolk af alle slags mere og mere almindeligt at

have svømmer- eller flydeveste med ombord.

Disse kan frelse livet, men forudsætningen er rigtignok, at vestene opfylder visse krav med hensyn til bæreevne, konstruktion og materialer.

Forbrugerrådet havde en mistanke om, at dette ikke altid var tilfældet, og mistanken blev bekræftet. Undersøgelsen viste, at tiltrods for at *Dansk Varedeklara-*

rationsnævn (DVN) havde udarbejdet varefakta for *svømmerveste* og *Dansk Skibstilsyn* godkender *flydeveste* (også kaldet redningsveste), var halvdelen af de undersøgte veste ikke godkendt af nogensomhelst.

Den mindre kyndige forbruger hentede ikke megen hjælp ved købet, idet der i flere tilfælde ikke blev skelnet tilstrækkeligt klart mellem svømmerveste og flydeveste. Til samme formål blev solgt udstyr til vidt forskellige priser og med vidt forskellige egenskaber, og at priserne ikke altid var udtryk for kvalitet viste et af undersøgelsens resultater, idet den næstdyreste vest fik bedømmelsen: *Ikke at anbefale*.

I flere tilfælde svarede vestens bæreevne ikke til den vægt, den var angivet til at bære, og det kan være katastrofalt. To veste var i farverne grå og blå, som ikke kan ses i vandet. Stærk gul eller orange kan ses langt væk, og DVN's varefakta kræver da også, at vesten er i disse farver. Endelig var oplysningerne på vestene tit mangelfulde, og brugsanvisning om vedligeholdelsen manglede i flere tilfælde.

Statens Skibstilsyn godkender skibsfartens redningsmateriel, herunder også flydeveste. Tilsynets krav til vestene er strengere end *Dansk Varedeklarationsnævns*. De er ikke stillet med henblik på lystsejls, men på de langt hårdere vilkår skibsfarten byder på.

De flydeveste, der er godkendt af *Statens Skibstilsyn*, behøver derfor ikke DVN varefakta. Forbruger-Nyt gør i denne forbindelse opmærksom på, at brugsen gennem FDBs specialvareafdeling skaffer flydevesten Merman VIII fra A/S Maritime plastic. Den er godkendt af *Statens Skibstilsyn*, og derfor ikke forsynet med DVN varefakta. Flydevesten fås til voksne og til børn.

Ligeså vigtigt det er for sikkerheden til vands, at svømmervesten eller flydevesten er af forsvarlig kvalitet, ligeså vigtigt er det, at den vedligeholdes rigtigt. Veste forsynede med varefakta har derfor også en vedligeholdelsesanvisning.

Det er ikke dyrere at købe svømmer- og flydeveste forsynede med varefakta eller *Statens Skibstilsyns* godkendelse end andre veste, men det er mere betryggende og undertiden sikrere.

Flydevesten (redningsvest) Merman VIII fra FDBs specialvareafdeling er godkendt af Statens Skibstilsyn. Den er orangerød, nærmest fluoricerende.

FORSKELLEN

på svømmerveste
og flydeveste

SVØMMERVESTEN

er en let vest, man til stadighed kan have på, når man er ombord, uden at bevægelsesfriheden generes. Dens formål er at hjælpe en svømmer, der er tvunget til et længere ophold i vandet, til at undgå udmattelse. DVN's varefakta (udarbejdet af specielt sagkyndige) kræver, at svømmervestens bæreevne skal svare til personens vægt, den skal kunne holde kroppen i sikker flydestilling med ansigtet over vand. Materialet skal være imprægneret, så det ikke rådner, det skal kunne tåle motorbrændstoffer og almindelige vaskemidler. Stoffet skal være lys-, farve- og vandægte.

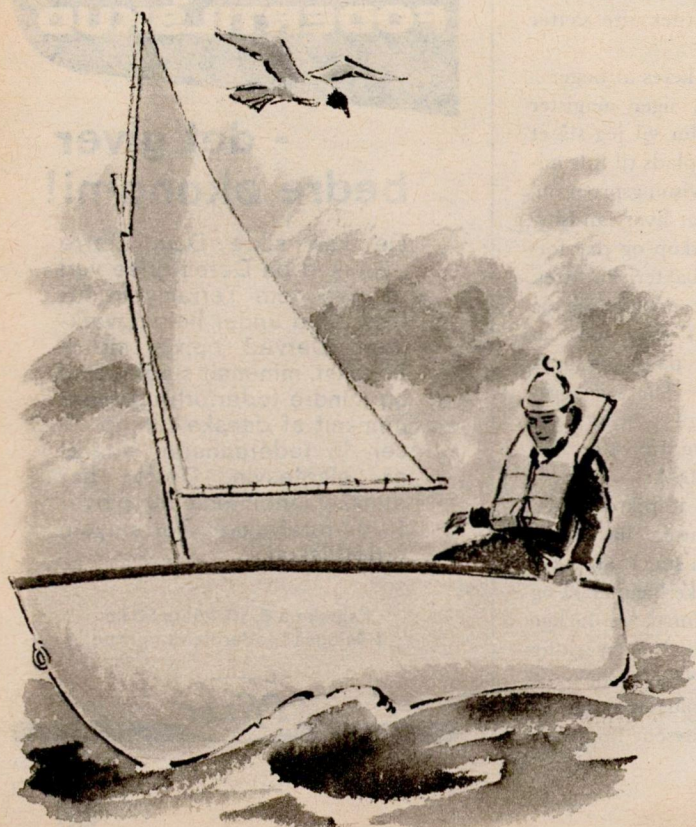
Svømmervesten er en betryggelse for dem der holder sig i rimelig nærhed af kysten, fordi den, hvis uheldet er ude, er en stor støtte for svømmeren, og også bevirker, at der ikke går panik i ham eller hende. Det sidste er ikke mindst vigtigt, for langt oftere end man tror, er angst den egentlige årsag til drukneulykker.

FLYDEVESTEN

eller *redningsvesten*, som den almindeligvis hedder, er af sværere og derfor mere ubekvem konstruktion, men den bør høre med til bådens udstyr, hvis man går så langt ud, at man ikke kan regne med at kunne svømme ind, og hvor udsigten til hurtig hjælp er problematisk.

Flydevesten har en større bæreevne end svømmervesten, og bæreevnen er størst på forsiden. Det bevirker, at den, der har den på i vandet vendes om på ryggen – også i bevidstløs tilstand. Hovedet holdes oven vande af den krave, en flydevest skal være forsynet med. Løvrigt stilles samme krav til vestens materialer, som til svømmerveste.

Også flydeveste fås nu forsynet med DVN varefakta.

Ny Handy-Ware

Handy-Ware plastskålene har FDB eneret på, og de er brugsens svar på de dyre plastskåle, der ellers er fremme. Der er nu tre numre i Handy-Ware-serien, for det første er der to runde skåle, som rummer henholdsvis en og to liter. Skålene fås i pastelblå, pastelgrøn, pastelgul og orange. De er forsynede med „piftlåg“, som er i stand til delvis at trykke luften ud af skålene og desuden slutter så tæt, at der ingen fordampning kan ske og intet siver ud, selvom skålene skulle vælte. Prisen for disse skåle er 2,35 og 4,25. Men derudover findes der nu en høj husholdnings- og forrådsdåse, der rummer 1 1/4 liter, og som koster 2,35. Den fås i samme farver som de to skåle og er især beregnet til opbevaring af flydende mad som f. eks. suppe. Men alt kan na-

turligvis puttes i den. Hvis der er plads til den i højden i køleskabet, tager den mindre plads op end skålene.

Handy-Ware-skålene tåler kulde til minus 40 grader, selve skålene kan skoldes med kogende vand, medens lågene kun tåler 80 graders varme, men samme kuldegrader som skålene. Handy-Ware er velegnet til opbevaring af al mad både i køkken, i køleskab og i dybfryser.

Det skal lige nævnes, at de store etiketter på Handy-Ware og andre plastskåle lettest fjernes ved, at man med neglen løsner et af etikettens hjørner, og så forsigtigt trækker etiketten af. Den lader sig ikke fjerne med vand, men skulle der være en rest papir tilbage, så kan det tages af med benzin eller sprit.

Set i Brugsen

Flagline og tøjsnor. 20 meter Danaflex polyline til flagline og tøjsnor til 3 kroner, og 10 meter orange farvet Danaflex tøjsnor til 1,10.

Snorene er fremstillet af splittet polypropylfiber (også kaldet splitfiber). Danaflex polyline til flagline og tøjsnor har en meget stor brudstyrke, den rådner ikke, er frostsikker og er lysstabiliseret, hvilket betyder at den, modsat de ustabiliserede snore, ikke taber sin brudstyrke ved lysets påvirkning. Det er vigtigt, ikke mindst når den anvendes som flagline. Som tøjsnor er den særligt beregnet til udendørs tørring eller til tørring af storvasken på loft eller i kælder.

Den orange farvede Danaflex tøjsnor er fremstillet af samme materiale som polylinen, men er noget tyndere, og er derfor mere egnet til småvask. Den er farveægte og har iøvrigt samme gode egenskaber som Danaflex polyline.

Dementi

I et indlæg i Forbruger-Nyt i Samvirke den 1. august 1966 skrev jeg bl. a., at Mogens Brandt ikke kunne lave mad. Dette har Mogens Brandt meget bestemt protesteret imod og ønsket udtalelsen dementeret, hvilket jeg hermed gør, samtidigt med at jeg beklager at have fremsat en forkert udtalelse.

Jeg kom med denne udtalelse i erindring om, at Mogens Brandt selv engang har sagt, at han ikke laver mad, men enten må jeg have husket galt, eller jeg har ikke været opmærksom på, at udtalelsen „ikke laver mad“ ikke behøver at være synonym med „Ikke kan lave mad“.

B. M. Begtrup

Tomatketchup i plast eller glas

Kan det ikke lade sig gøre at få tomatketchup og puré i røde plastflasker. Jeg ærgre mig over, at brugsen ikke har dem. Håber, ønsket kan opfyldes, skriver Anna Fredskov, Ebberup, og tilføjer: Når vi har småbørn på besøg, og de skal have appelsin- eller citronbrugs, så stikker vi et hul i kapslen med en syl og stikker et sugerør i hullet. Det forhindrer sodavandet i at løbe ud, selvom flasken vælter.

Nej, kære fru Fredskov, FDB vender ikke tilbage til plastflasker til tomatpuré og ketchup, selvom de ville være billigere og lettere at have med at gøre i produktionen. Ar-

sagen hertil er, at der endnu ikke er kommet en type plast på markedet, som ikke påvirkes af syren i tomater. Det giver afsmag og delvis affarvning ved længere tids henstand, og det vil Svendborg Konserver ikke udsætte sit gode produkt for.

FDBs tomatketchup og puré kom på plastflasker for et par år siden. Det var kun en kort overgang. Glasflaskerne holdt deres indtog igen, og det skal vi forbrugere være glade for. Hvis plastmateriale, velegnet til formålet, dukker op, så kommer Svendborg Tomatpuré og ketchup også på plastflasker, men heller ikke før. Tak for

det lille, men gode råd om sodavand og børn.

En rimelig pris?

Vil De venligst oplyse mig, om 19 kroner for en ny indsats til brugsens termokande er en rimelig pris, når hele kanden kostede 32,85 kroner? Det er ikke, fordi jeg tror, at vor brugs har taget for meget for indsatsen, men vi synes, at de 13 kroner, der bliver tilbage til den ualmindelig pæne kande, ikke kan have sin rigtighed. — Med venlig hilsen, G. J., husmoder.

Vi har fået oplyst, at prisen er ganske korrekt. Forklaringen på, at en reservedel koster forholdsvis mere (det gælder også andre varegrupper), end den komplette artikel er, at denne fremstilles i én produktion, som FDB kan købe meget store partier af, og derfor får til særlig fordelagtig pris. Reservedele købes kun i begrænset mængde, og de kræver

en særskilt produktionsgang. Dertil kommer, at lager, transport og andre omkostninger er lige så store på reservedelene som på den komplette termokande.

Hjemmelavet ringspil

Jeg havde tænkt at købe et ringspil, som jo er et herligt udendørs spil i sommertiden. Min far gav mig den idé at bruge de smukke flasker fra FDBs pop-serie med ægshampoo, Gylden brillantine og Fougere hårvand. Fyldt op med sand er de som skabt til formålet. Ringene lavede jeg af plastslange klippet af i passende stykker og enderne sammenføjet ved at stikke dem ind i hinanden. På billedet ses, hvor godt spillet fungerer. Det har næsten intet kostet, og forinden har man haft fornøjelse af flaskernes gode indhold.

Tak for den gode idé. Vi bringer den, til trods

for det snart er efterår, for så er der jo tid til at samle emballage til næste års ringspil. Vi sender 35 kr. til L. Lützhøft Christiansen, Lucernevej 104, Rødovre.

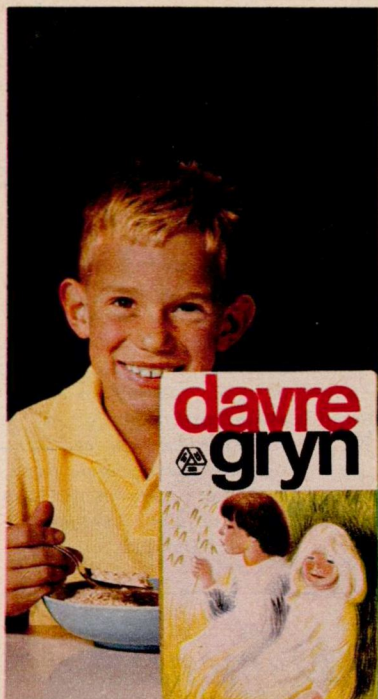

start dagen med

Børnene elsker
de dejlige nødde-
ristede DAVRE
GRYN, der gi'r
dagen en god
start.

davre gryn

DR. LIEBERKIND
viser billeder og for-
tæller om mange
spændende dyr fra
hele verden på bag-
siden af Davre pak-
kerne. Køb Davre gryn
og lad børnene del-
tage i den nye spæn-
dende dyreserie.
Og husk at den flotte
samlebog kan fås i
Brugsen for kun
1 krone.

davre dyr

fra hele
verden

BRUGSEN

VI MØDES I BRUGSEN OG FÅR DEL I DIVIDENDEN